

Taru Cruz

**”KYLLÄ MÄ LUULEN, ETTÄ TÄÄ ON YKSI
HAASTAVIMPIA KULTTUUREJA MITÄ
SAATTOI ITSELLEEN VALITA”**

Narratiivinen analyysi suomalais-kuubalaisista parisuhteista

TIIVISTELMÄ

Taru Cruz: ”Kyllä mä luulen, että tää on yksi haastavimpia kulttuureja mitä saattoi itselleen valita” Narratiivinen analyysi suomalais-kuubalaisista parisuhteista
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2020

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia ongelmia suomalais-kuubalaisissa parisuhteissa on ja miten lahjan, velan ja vastavuoroisuuden teemat ovat läsnä suhteissa ja niiden ongelmassa. Lisäksi tarkoituksena on osoittaa, että monikulttuurisessa parisuhteessa osapuolten eriävillä kulttuuritaustoilla ja erityisillä kulttuurisilla konteksteilla on merkitystä suhteen ongelmien kannalta.

Teoreettisessa taustoituksessa avataan niitä sosiaalisesti ja kulttuurisesti muodostuneita odotuksia, joita heteroparisuhteelle asetetaan Suomessa ja Kuubassa. Suomalaisessa parisuhteessa kaksi itsenäistä ja tasa-arvoista osapuolta etsii emotionaalisesti tyydyttävää intiimiä suhdetta. Kuubalaisessa parisuhteessa taas korostuvat sukupuolittuneet odotukset vastavuoroisuudesta ja arkielämän materiaaliset reunaehdot. Teoreettinen viitekehys rakentuu yllirajaisesta avioliitosta sekä lahjaa ja vastavuoroisuutta koskevista teorioista. Yllirajaisessa parisuhteessa suhteen maahanmuuttajaosapuolen nähdään olevan pariskunnan asuinmaassa heikommassa asemassa kuin asuinmaan kansalaisen. Lahjan voidaan ajatella aina vaativan vastalahjaa tai olevan pyyteetön. Tutkielmassa pohditaan lahjan ja vastavuoroisuuden teemoja yllirajaisessa parisuhteessa, jossa lähtökohtaisesti osapuolet eivät ole tasa-arvoisessa asemassa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tutkielman aineisto koostuu viidestä haastattelusta, jotka tehtiin syksyn 2019 ja kevään 2020 aikana. Kaikki haastateltavat ovat naisia, kaksi heistä kuubalaisia ja kolme suomalaisia. Haastattelut tehtiin haastateltavan äidinkielellä, eli suomeksi tai espanjaksi. Haastattelut olivat kerronnallisia teemahaastatteluja, joissa haastattelun teemana oli suomalais-kuubalaisen parisuhteen tarina. Haastatteluhetkellä yksi suhteista oli jo päättynyt ja neljä suhdetta jatkuivat yhä. Analyysimetodina on narratiivinen analyysi, joka sopii yhteen aineiston narratiivisen luonteen kanssa. Teemojen ja käsitteiden kautta jäsentyvää narratiivista analyysia hyödyntäen tutkielmassa luodaan kaksi suomalais-kuubalaisen parisuhteen tyyppitarinaa. Tyyppitarinat ilmentävät aineiston piirteitä ja kuvaavat sukupuolittuneiden odotusten sekä riippuvaisuuden ristiriidatonta ja ristiriitaista ääripäätä.

Parisuhteiden ongelmien taustalla nähdään aineiston perusteella suhteen osapuolten henkilökohtaisia luonteenpiirteitä, yllirajaisuuden tuottama epätasa-arvo sekä kulttuurisesti muotoutuneiden parisuhdeodotusten ja yllirajaisuuden tuottaman riippuvaisuuden ristiriita. Sukupuoli nousee merkittäväksi tekijäksi. Suhteissa, joissa suomalainen nainen odottaa intiimiä, henkisesti tyydyttävää parisuhdetta ja kuubalainen mies huomaa olevansa riippuvaisessa asemassa, vaikuttaa olevan enemmän ongelmia, kuin suhteissa, joissa kuubalaisen naisen riippuvuus suomalaisesta puoliosastaan määrittäyty helpommin normaaliksi.

Avainsanat: monikulttuurinen parisuhde, yllirajainen parisuhde, Kuuba, lahja, vastavuoroisuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
2 Suomalainen ja kuubalainen parisuhde aiemman tutkimuksen valossa.....	2
2.1 Suomalainen parisuhde: intiimi ihmissuhde onnen lähteenä.....	2
2.2 Kuubalainen parisuhde: sukupuolittuneita odotuksia ja materiaalisia reunaehtoja.....	5
2.3 Samankaltaisuuksia ja eroja	6
3 Ylirajainen avioliitto ja vastavuoroisuus teoreettisena viitekehystenä.....	7
3.1 Ylirajainen avioliitto.....	7
3.2 Lahja, vaihto ja vastavuoroisuus	10
4 Tutkimuskysymys, aineisto ja menetelmät.....	11
4.1 Kerronnallinen teemahaastatteluaineisto ja sen keruu.....	12
4.2 Narratiivinen analyysi metodina	13
4.3 Tutkimuksen eettisyys.....	15
5 Suomalais-kuubalaisten suhteiden moninaiset ongelmat, yhdessä pitävä kipinä sekä lahja ja vastavuoroisuus	16
5.1 Suhteiden ongelmat ja vahvuudet	16
5.2 Saataessa pyyteetön, annettaessa vastalahjan vaativa lahja	20
6 Suomalais-kuubalaisten parisuhteiden tyyppitarinat.....	22
6.1 Riippuvaisuuden ja odotusten ristiriitaa kuvaava ääripää	23
6.2 Riippuvaisuuden ja odotusten ristiriidattomuutta kuvaava ääripää	24
6.3 Sukupuolittuneet odotukset ja riippuvaisuus ristiriidassa tai sopusoinnussa	24
7 Yhteenveto, johtopäätökset ja pohdintaa tutkielman rajoitteista	26
7.1 Yhteenveto ja johtopäätökset	26
7.2 Tutkielman rajoitteet ja mahdollinen jatkotutkimus	28
Lähteet	30
Liitteet	32
Liite 1	32
Liite 2	33

1 Johdanto

Kun lähdin Kuubaan ensimmäisen kerran vuonna 2010, en osannut edes kuvitella millainen vaikutus Kuuballa ja kuubalaisilla olisi elämääni. Nyt, kymmenen vuotta myöhemmin, elän itse suomalais-kuubalaisessa parisuhteessa. Kuluneiden vuosien aikana olen usein pohtinut, miksi suomalais-kuubalainen suhde vaikuttaa niin haasteelliselta, ja kohtaavatko muut monikulttuuriset pariskunnat ja perheet samankaltaisia haasteita. Tutkimuskysymykseni on siis oikeastaan hautunut mielessäni jo kauan ennen tämän tutkielman aloittamista, ja se kumpuaa pitkälti omista kokemuksistani. Kandidaatintutkielmassani kysyn, *millaisia ongelmia suomalais-kuubalaisissa parisuhteissa kohdataan ja millä tavoin lahjan, vaihdon ja vastavuoroisuuden teemat ovat läsnä suomalais-kuubalaisissa parisuhteissa ja niiden ongelmissa.*

Tutkielmani käsittelee sekä parisuhdetta että muuttoliikettä, tarkemmin avioliittoon liittyvää muuttoliikettä. Kuubalaisten matkustaminen ulkomaille on pitkään ollut vahvasti valtion kontrolloimaa ja vain harvoille mahdollista, kun taas Kuubaan suuntautuva turismi on ollut merkittävä osa maan taloutta Neuvostoliiton romahduksen jälkeen 1990-luvulta asti (Fernández 2019, 4). Näin ollen turismiin ja turisteihin liittyvä epävirallinen toiminta, jineterismo, on paljon muutakin kuin vain seksiturismia, jos seksiturismi määritellään tiukasti turismiksi, jonka tarkoituksena on pääasiassa seksin ostaminen. Jineterismoon liittyy mahdollisuus luoda suhteita, jotka voivat paitsi helpottaa toimeentuloa Kuubassa, myös johtaa avioliittoon ja maastamuuttoon (Cabezas 2004, 992–993). Kuubalaisten ja turistien välisiin suhteisiin kietoutuvat rahaan, toimeentuloon ja elämässä etenemiseen liittyvät seikat, mutta lisäksi on huomioitava, että Kuuba turistikohteena ei ole irrallinen rodullistetuista seksuaalisista stereotyyppioista. Stereotyyppiat osaltaan luovat mielikuvaa Kuubasta kohteena, jossa seksuaalisuus on luonnollinen osa kokemusta, mikä puolestaan sallii intiimien suhteiden etsimisen niin kuubalaisille kuin turisteillekin. (Simoni 2013, 182–186.)

Omassa tutkielmassani keskityn suomalaisten ja kuubalaisten välisiin parisuhteisiin ja niiden ongelmiin. Aineistoni on itse keräämäni haastatteluaineisto suomalais-kuubalaisten parisuhteiden tarinoista, joita analysoin narratiivisen analyysin keinoin. Huomioin haasteita eritellessäni rakenteelliset tekijät niiden taustalla ja osoitan, että monikulttuuristen suhteiden ongelmia

käsiteltäessä on syytä huomioida ne kulttuuriset kontekstit, joissa osapuolten käsitykset parisuhteesta ovat muotoutuneet. Liitän lahjan, vaihdon ja vastavuoroisuuden teemat rakenteellisiin tekijöihin, eli suomalaisten ja kuubalaisten eriäviin taloudellisiin asemiin ja maahanmuuttajan statuksella maassa olevan epävarmempaan asemaan.

Seuraavassa luvussa pohjustan tutkielmani teemoja tekemällä katsauksen suomalaisiin ja kuubalaisiin parisuhteisiin. Luvussa 3 määrittelen tutkielmalleni olennaisen yllirajaisen avioliiton käsitteen ja avaan teoreettista viitekehystäni, joka koostuu yllirajaisista ja monikulttuurista avioliittoa käsittelevästä aiemmasta tutkimuksesta sekä lahjaa ja vaihtoa koskevista teorioista. Haastatteluaineistostani, sen keruusta, analyysimetodistani ja tutkielmani eettisyydestä kerron luvussa 4. Luvuissa 5 ja 6 pureudun tutkielmani tuloksiin. Keskityn ensin suomalais-kuubalaisten parisuhteiden ongelmiin ja analysoin lahjan ja vastavuoroisuuden teemoja parisuhteiden tarinoissa. Sitten esittelen koostamani tyyppitarinat, jotka kuvaavat aineistosta nousseiden piirteiden avulla riippuvaisuuden ja sukupuolittuneiden odotusten ristiriitaa tai ristiriidattomuutta. Viimeisessä luvussa esitän vielä yhteenvedon tutkielmani tuloksista.

2 Suomalainen ja kuubalainen parisuhde aiemman tutkimuksen valossa

Koska tarkastelen tutkielmassani suomalais-kuubalaisia parisuhteita, on olennaista kartoittaa ensin lyhyesti millainen on ”suomalainen parisuhde” ja millainen on ”kuubalainen parisuhde”. On tietenkin selvää, että molempiin kategorioihin mahtuu monenlaisia parisuhteita, enkä väitä, että kaikki suhteet olisivat samanlaisia. Suomalaisen ja kuubalaisen parisuhteen tarkastelulla on tarkoitus hahmotella, millaisten sosiaalisten tarinavarantojen ja kulttuuristen kertomusten pohjalta suomalaiset ja kuubalaiset mahdollisesti tulkitsevat parisuhteita (sosiaalisesta tarinavarannosta ks. Hänninen 2002, 21). En tarkastele monikulttuurisia suhteita yleensä, vaan juuri suomalaisten ja kuubalaisten välisiä monikulttuurisia suhteita Suomen ja Kuuban kontekstien valossa. Aiempaan tutkimustietoon perustuen hahmottelen seuraavaksi niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat oletuksiin parisuhteista ja odotuksiin, joita suhteille asetetaan Suomessa ja Kuubassa.

2.1 Suomalainen parisuhde: intiimi ihmissuhde onnen lähteenä

Vuoden 2016 perhebarometrin perusteella valtaosa suomalaisista haluaa elää jonkinlaisessa parisuhteessa, olkoon se sitten avioliitto, avoliitto tai erillissuhde, eli parisuhde, jossa suhteen

osapuolet asuvat erillään. Täysin ilman parisuhdetta tai seksuaalisuhdetta olisi halunnut elää naisista kuusi prosenttia ja miehistä vain kaksi prosenttia. (Kontula 2016, 40.) Keskeistä parisuhteessa on tunneyhteys ja emotionaalinen tuki. Jotta suhteessa halutaan olla, pitää suhteen olla laadukas, sillä taloudellinen riippuvaisuus tai pelko eron aiheuttamasta stigmasta eivät sanele suhteessa elämisen normia ainakaan siinä määrin kuin esimerkiksi 1950-luvulla, 1800-luvusta puhumattakaan. Laatuvaatimuksiin voi liittyä sekin, että suhteet ovat lyhyitä mutta uskollisia. Voidaan siis ajatella, että tietyllä hetkellä yhden suhteen halutaan vastaavan kaikkiin sille asetettuihin toiveisiin, ja jos näin ei tapahdu, etsitään uutta suhdetta. Parisuhde ja sen hyvinvointi nähdään keskeisinä myös perheen hyvinvoinnin kannalta. (Kiiski 2006, 10–11; Kontula 2016, 13–14.) Jaana Maksimainen (2010, 10) kirjoittaa väitöskirjassaan parisuhteen itsearvoistumisesta, eli siitä, että parisuhdetta voidaan käsitellä ja käsitelläänkin aivan omana erityisenä teemana, joka voi liittyä, mutta sen ei välttämättä ole pakko liittyä rakkauteen, avioliittoon tai perheeseen. Väitöskirjassa tarkastellaan kulttuurista ymmärrystä parisuhteesta, eikä niinkään itse parisuhteita. Keskeinen käsite on terapeutin parisuhde, jolla Maksimainen tarkoittaa sitä, että parisuhteen nähdään rakentuvan terapeuttien periaatteiden mukaan. Ajatellaan, että kaikki ristiriidat ja haasteet voidaan tehdä käsiteltäviksi, ja samalla tunnustetaan parisuhde monimutkaisena ja työstämistä vaativana. Näin parisuhde siis eroaa Maksimaisen mukaan romanttisesta rakkaudesta, joka tarkoittaisi pikemminkin saumatonta yhteyttä. (Em. 7, 61.)

Maksimainen itse huomauttaa, ettei hän pyri tutkimuksessaan kuvaamaan ”suomalaista parisuhdetta”, mutta kuitenkin hänen haastatteluaineistossaan haastateltavien eriävistä taustoista huolimatta samankaltaiset elementit toistuivat parisuhteesta puhuttaessa. Näistä yhdeksi hän nimeää kommunikaation parisuhteen ihanteena, joka mainitaan myös perhebarometrissa. (Maksimainen 2010, 54; Kontula 2016, 19.) Molemminpuolinen avoin ja toimiva kommunikaatio on tapa ymmärtää toista, tapa tulla itse ymmärretyksi suhteessa, tapa käsitellä ja näyttää tunteita ja tapa liittyä yhteen toisen ihmisen kanssa. Vastaavasti kommunikaation puute tai toimimattomuus voi olla itsessään ongelma tai se voi estää muiden ongelmien käsittelyn. (Maksimainen 2010, 54–60.)

Sekä Maksimainen että Kontula toteavat, että järki ja tunne kulkevat parisuhteessa rinnakkain. Kontula (2016, 12) nimeää tämän ulottuvuuden päätöksenteoksi, eli tietoiseksi päätökseksi sitoutumisesta ja yhdessä yrittämisestä. Maksimainen (2010, 63) puolestaan kirjoittaa

rationalisoinnista, jolla hän tarkoittaa tunteiden ymmärtämistä ja hallintaa. Päätöksentekoa ja rationalisointia yhdistävät tietoisuus mahdollisista riskeistä, joita suhteeseen voi liittyä, omien tunteiden tunnistaminen, sopimusten tekeminen ja ongelmien ratkaiseminen (Maksimainen 2010, 63–70; Kontula 2016, 12). Rationalisointia tehdään tietenkin myös yksilöinä, mutta yhteinen päätöksenteko, sopimusten tekeminen ja ongelmien ratkaisu edellyttävät toimivaa kommunikaatiota.

Parisuhteeseen liittyy kiinteästi haavoittuvaisuus ja epävarmuus. Maksimainen (2010, 70–71) pohtii, että parisuhteessa varaudutaan pahimpaan, eli eroon, mutta erossa kamalinta ei oikeastaan olekaan kumppanin menettäminen, vaan oman itsen menettäminen. Jotta näin ei pääsisi käymään, on tärkeää, että suhteen osapuolilla on omaa elämää myös suhteen ulkopuolella. Kontulan mukaan parisuhteen ulottuvuuksia päätöksenteon lisäksi ovat intohimo ja intiimiys. Päätöksenteko rationaalisena on näistä helpoiten hallittavissa, kun taas intohimo ja intiimiys ovat vaikeammin ennakoitavia. Suhde, jossa intohimo on muuttunut kumppanuudeksi, voi päättyä, jos intohimo syttyykin uuden ihmisen kanssa. (Kontula 2016, 11–13.) Esimerkiksi tähän riskiin siis varaudutaan pitämällä kiinni myös omasta elämästä parisuhteen rinnalla, jottei parisuhteen mahdollisesti päättyessä jäädä tyhjän päälle. Kuvaus istuu hyvin ajatukseen parisuhteesta kahden vapaan yksilön välisenä sopimuksena.

Avoliitto oikeudellisena sopimuksena koskettaa sekä ihmisten elämän yksityisintä aluetta että yhteiskuntaa. Se kytkeytyy rakkauteen ja seksuaalisuuteen, talouteen, perheeseen, huoltajuuteen sekä ihmisten tasa-arvoon ja samanlaisiin oikeuksiin yhteiskunnassa. Pohjoismaisessa avioliittomallissa on korostettu tasa-arvoa ja sopimusvapautta, ja vuoden 1986 avioliittolain uudistuksessa sääntelyn lähtökohdaksi otettiinkin tasa-arvoiset ja itsenäiset puoliset. Tasa-arvo tarkoitti esimerkiksi sitä, että molemmat puoliset osallistuivat perheen elättämiseen tasapuolisesti. Nykyinenkin sääntely olettaa avioliittosopimuksen tekevien osapuolten olevan yhtä vahvoja, mikä on ongelmallista esimerkiksi hoivan kannalta, koska hoivavastuu jakautuu yhä epätasaisesti. Hoiva vaatii voimavaroja, aikaa ja vaivaa, joita on vaikeaa mitata lainsäädännön edellyttämällä tavalla. (Pylkkänen 2012, 50–60, 116–123.)

2.2 Kuubalainen parisuhde: sukupuolittuneita odotuksia ja materiaalisia reunaehtoja

Lienee mahdotonta käsitellä Kuubaa mainitsematta vallankumousta ja 1990-luvulla Neuvostoliiton romahtamisen seurauksena alkaneen erityiskauden (*período especial*) vaikutuksia. Carrie Hamilton (2012, 27) toteaa *Sexual Revolutions in Cuba* -kirjassaan vallankumouksen mukanaan tuomien suurten yhteiskunnallisten muutosten vaikuttaneen myös seksuaalisuuteen, vaikkakin alun sukupuoleen kietoutuva sääntely koski enimmäkseen naisten asemaa työmarkkinoilla. Naisten ja miesten tasa-arvoisen aseman työmarkkinoilla ja perheessä ajateltiin mahdollistavan puhtaaseen rakkauteen perustuvat suhteet taloudelliseen pakkoon tai riippuvaisuuteen perustuvien sijaan (Härkönen 2018, 376). Suoraan seksuaalisuuteen ja yksityiseen elämäntilanteeseen liittyvät lait ja vaikuttamispyrkimykset koskivat prostituution poistamista ja avioliittoon kannustamista epävirallisten suhteiden sijaan (Hamilton 2012, 27–28). Hamilton (2012, 28) huomauttaa, että avioliittoon kannustamista on tulkittu monin tavoin. Se on nähty sekä keskiluokkaisten tapojen vientinä työväenluokkaan että pyrkimyksenä vaikuttaa sosiaaliseen epätasa-arvoon, tai ainakin tarjota alemmille luokille ja erityisesti naisille mahdollisuus keskiluokkaiseen avioliittoon.

Huolimatta perinteisen ydinperhemallin vahvistusyrityksistä päätettiin vuonna 1975 pitkille yhteisymmärrykseen perustuville liitoille (*consensual unions*) antaa samat oikeudet kuin virallisille avioliitoille. Nämä oikeudet koskivat esimerkiksi perintöä. (Härkönen 2014, 5). Antropologi Heidi Härkönen (2014) on tutkinut sukupuolta, sukulaisuutta ja elämäntilannetta nykyajan Havannassa. Härkönen (2014, 5–6) viittaa väitöskirjassaan 50-luvulta asti matrifokaalisuutta tutkineeseen Helen Safaan, ja toteaa, että myös Härkösen oma tutkimus tukee Safan näkemystä vallankumouksesta matrifokaalisuuden vahvistajana, vaikkakaan ei kaikilta osin. Matrifokaalisuudella tarkoitetaan naisten johtamia kotitalouksia, joissa tukeudutaan biologisiin sukulaisiin, kun taas avioliittoon perustuvia suhteita ja miehen tukea pidetään epävarmoina. Tämä ei kuitenkaan sulje pois toivetta romanttisesta rakkaudesta. (Safa 2005, 333–334.)

Neuvostoajan jälkeisessä Kuubassa siirryttiin kahden valuutan järjestelmään, jonka vuoksi monia hyödykkeitä ei voitu ostaa sillä valuutalla, jolla maksettiin kuubalaisten palkat. Samoin aiemmin valtionapuna saadut hyödykkeet pitikin erityiskaudella ostaa valuutalla, jota ei ollut, ja hinnoilla, joihin ei ollut varaa. Neuvostoajan jälkeinen Kuuban avaaminen turismille ja kuubalaisten kokeman

äärimmäisen niukkuuden myötä kasvanut maastamuuttohalu kietoutuvat yhteen rakkauden, materiaalisten odotusten ja vastavuoroisuuden kanssa. Rakkauden ja materiaalisuuden erottaminen käy lähes mahdottomaksi. Toisaalta kyse ei ole vain näiden erottamisesta, vaan riittävän vastavuoroisuuden asteen määrittämisestä. Vastavuoroisuutta on oltava, mutta sen laadusta neuvotellaan, eikä välttämättä olla valmiita sukupuolittuneeseen vastavuoroisuuden malliin, jossa naiselle kuuluvat kodin sisällä tehtävät kotityöt ja miehelle kodin ulkopuolella, ”kadulla”, tehtävät askareet. (Härkönen 2014, 8–17.)

Härkönen (2014) summaa, että sukupuolittuneet odotukset neuvostoajan jälkeisessä Kuubassa näkyvät siinä, miten varakkuudesta on tullut osa miehen puoleensavetävyyttä ja siinä, miten naisten riippuvuus miesten tarjoamasta materiaalisesta avusta on kasvanut. Odotukset miehen taloudelliselle panokselle tulevat kumppanin lisäksi usein myös miehen äidiltä, joka puolestaan arvioi poikansa kumppanin kykyä rakastaa ja hoivata. Vastavuoroisuuden lisäksi suhteissa neuvotellaan myös seksuaalisesta kanssakäymisestä, mustasukkaisuudesta ja kontrollista. Nämä kaikki nähdään suhteen olennaisina osina, mutta liiallisina tai liian vähäisinä ne voivat myös johtaa suhteen päättymiseen. (Em. 158–161.) Sukupuolittuneet käytännöt liittyvät läheisesti myös toimijuuteen, sillä tavoitellessaan haluamaansa lopputulemaa, naiset käyttävät epäsuoria keinoja ja miehet suoraa toimintaa. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten miehet voivat avoimen päättäväisesti tavoitella haluamaansa naista, kun taas naisilta odotetaan vihjailevampaa käytöstä. (Em. 25–28.) Toisaalta haastavassa sukupuolittuneiden odotusten maailmassa miesten saattaa olla vaikeaa vastata materiaalsiin odotuksiin ja naiset taas saattavat haluta asua yksin (em. 159). On myös huomattava, että Härkönen keskittyy väitöskirjassaan tavallisiin, pienituloisiin kuubalaisiin, jolloin esimerkiksi taloudellisesti paremmassa asemassa olevat ja sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvat jäävät tarkastelun ulkopuolelle (em. 47–50).

2.3 Samankaltaisuuksia ja eroja

Koostamieni katsausten valossa suomalainen ja kuubalainen parisuhde eivät vaikuta kaikilta osin niin kovin erilaisilta. Molemmissa maissa on pyritty ja pyritään sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja tunnistetaan romanttiseen rakkauteen perustuvan parisuhteen ihanne. Sukupuolittuneet käytännöt ovat silti nähtävissä sekä Suomessa että Kuubassa erityisesti läheisten antaman hoivan alueella.

Siinä missä Suomessa parisuhde vaikuttaa olevan ensisijaisesti kahden aikuisen ihmisen välinen asia ja romanttinen rakkaus yksilöiden välistä, saattaa Kuubassa suhde ja rakkaus kietoutua laajemminkin perhesuhteisiin ja sukulaisuuteen. Kuuban kohdalla voidaan pohtia, missä määrin tämä liittyy matrifokaalisuuteen ja vielä erityiskauden jälkeenkin niukkoina jatkuviin materiaalisiin reunaehtoihin. Taloudellinen riippuvuus ja toiveet materiaalisesta huolenpidosta vaikuttavat olevan vahvasti esillä kuubalaisissa suhteissa, muttei voida myöskään sanoa, etteikö taloudellisilla tekijöillä olisi Suomessa merkitystä. Esimerkiksi Helsingin Sanomat julkaisi 16.1.2020 artikkelin, jossa lukijat kertoivat päätöksistään jäädä avioliittoon rahan takia. Artikkelissa keskeiseksi nousi rahan merkitys eroa harkittaessa, koska silloin vastakkain asettuvat pääsy pois epätyytyvästä suhteesta ja elintason lasku.

Toimiva kommunikaatio suhteen osapuolten välillä nousee selkeästi esiin tutkimuksissa suomalaisista suhteista, mutta Kuubaa käsittelevistä lähteistä en löytänyt juurikaan mainintoja kommunikaatiosta. Johtopäätöksiä ei tietenkään voi vetää kommunikaation merkityksestä tai merkityksettömyydestä Suomessa tai Kuubassa, koska yksinkertaisimmillaan kyse voi olla lukemieni tutkimusten lähtökohtien erilaisuudesta. Huomiota ei kuitenkaan voi mielestäni täysin sivuuttaa.

3 Ylirajainen avioliitto ja vastavuoroisuus teoreettisena viitekehyksenä

Teoreettinen viitekehykseni koostuu aiemmasta ylirajaista avioliittoa käsittelevästä tutkimuksesta ja lahjaa, vaihtoa ja vastavuoroisuutta koskevista teorioista. Määrittelen ensin ylirajaisen avioliiton käsitteen ja erittelen ylirajaisiin liittoihin vaikuttavia rakenteita avioliittoon liittyvää muuttoliikettä tutkineen Lucy Williamsin (2012) havaintoihin tukeutuen. Sen jälkeen avaan Jaana Anglén (2014) kestävien monikuluttuuristen liittojen parisuhdemalleja ja Valerio Simonin (2015) tutkimusta kuubalaisten ja turistien välisestä suhteista. Lahjan, vaihdon ja vastavuoroisuuden osalta puolestaan nojaan antropologian klassikkoon, Marcel Maussin Lahjaan (1923) sekä Olli Pyyhtisen (2014) filosofiseen pohdintaan Maussin lahjasta ja sen paradokseista.

3.1 Ylirajainen avioliitto

Ylirajaisen avioliittojen tutkimus jakautuu monille eri tieteenaloille, minkä vuoksi ei ole myöskään selkeästi yhtä käsitteellistä tai teoreettista kehikkoa, johon nojata (Charsley 2012, 4–5). Lucy Williamsin (2012, 24) käsitteellistä jaottelua seuraten käytän omassa tutkielmassani termiä

ylirajainen avioliitto (cross-border marriage), joka tarkoittaa liittoa, jossa ainakin toinen osapuoli on pariskunnan asuinmaassa statukseltaan maahanmuuttaja, eikä ole asuinmaan kansalainen. Transnationaalisuus puolestaan tarkoittaa tässä yhteydessä avioliittoa, joka kietoutuu olemassa oleviin valtioiden rajoja ylittäviin yhteisöihin. Pelkkä ylirajaisuus ei siis tarkoita, että avioliitto olisi transnationaalinen, vaan transnationaalisuus toteutuu esimerkiksi sosiaalisten suhteiden, arvojen ja jaettujen uskomusten kautta. Näin ollen voi olla ylirajaisia avioliittoja, joissa on vahvoja transnationaalisia siteitä, ylirajaisia avioliittoja, joissa ei ole lainkaan transnationaalisia siteitä, ja ylirajaisia avioliittoja jatkumon ääripäiden väliltä. Kaikki transnationaaliset liitot eivät myöskään ole ylirajaisia. (Williams 2012, 23–25, 32–33.)

Ylirajaisen ja transnationaalisen avioliiton käsitteellinen erottaminen on tärkeää. Williams argumentoi, että ylirajainen avioliitto, jossa ainakin toinen suhteen osapuolista on vailla asuinmaan kansalaisuutta, on laadullisesti erilainen kuin transnationaalinen avioliitto. Transnationaalisessa avioliitossa mahdollisesti eriävistä kulttuurisista taustoista huolimatta molemmilla osapuolilla on asuinmaan kansalaisuus. Ylirajaisuus korostaa siis tässä yhteydessä ulkoisia rakenteita ja niiden merkitystä sekä yksilöille että suhteelle. Ylirajaisiin avioliittoihin ja avioliittoon liittyvään muuttoliikkeeseen vaikuttavat eri maiden muuttoliikkeiden historia, asenteet maasta- ja maahanmuuttoa kohtaan ja suhtautuminen ylirajaisiin liittoihin. Ylirajaisiin avioliittoihin voi liittyä oletuksia koskien etnisyyttä tai sukupuolta, ja nämä oletukset muotoutuvat paikallisesti. Sekä ylirajaista avioliittoa että avioliittoa koskevien oletusten pohjalta osa liitoista määritellään ”normaaleiksi” ja osa ”poikkeaviksi”. Valta määritellä on asuinmaan enemmistöllä. (Williams 2012, 24–27.)

Ylirajaisen avioliittojen taustalla voidaan nähdä ainakin valtioiden väliset erot vauraudessa, muiden laillisten maahanmuuttokeinojen vähyyden sekä matkailun ja turismin lisääntyminen. Vain vauruseroihin tai avioliittoon maahanmuuttokeinoina keskittyminen voi johtaa kuitenkin ylirajaisen avioliittojen tarkasteluun vain rationaalisesti laskelmoituina keinoina kohentaa maahanmuuttajastatuksella olevan omaa asemaa, ja avioliiton tunneside jää tarkastelun ulkopuolelle. Matkailu ja turismi epäilemättä lisäävät mahdollisuuksia löytää kumppani ulkomailta, mutta matkailu kytkeytyy myös seksiturismiin. Nämä ovat kuitenkin vain joitakin rakenteellisia tekijöitä ylirajaisen avioliittojen muodostumisen taustalla. Monet avioliiton solmimiseen liittyvät pohdinnat ovat samoja sekä ylirajaisessa että ei-ylirajaisessa suhteessa eläville. Ei myöskään voida

keskittyä tarkastelemaan vain suhteen maahanmuuttajastatuksella olevan osapuolen motivaatiota ja toimijuutta ylirajaisen suhteen muodostumisessa. Kuitenkin maahanmuuttajaosapuolen toimintaa saatetaan pitää asuinmaassa laskelmoituna ja näin myös ylirajaista suhdetta romanttisen aidon rakkauden ideaalista poikkeavana instrumentaalisenä hyötysuhteena. (Williams 2012, 27–31.)

Kestäviä monikulttuurisia avioliittoja Suomessa tutkinut Jaana Anglé (2014, 153) toteaa väitöskirjassaan, että sillä, onko suhteen maahanmuuttajaosapuoli asunut ennen avioliittoa Suomessa vai ulkomailla, on merkitystä suhteen eri vaiheissa. Huomio on saman suuntainen kuin Lucy Williamsin (2012, 24) argumentti siitä, että ylirajainen suhde on laadullisesti erilainen kuin ei-ylirajainen. Anglé on tutkimuksessaan luonut narratiivisena analyysinä kolme parisuhdemallia, jotka ovat vakaa, voimaantunut ja epävarmuuden sävyttämä parisuhdemalli. Vakaassa parisuhdemallissa keskeistä on ulkomaalaisen puolison Suomen tuntemus, pitkä tutustumisaika sekä neuvottelu ja keskustelu kumppanin kanssa. Voimaantuneen parisuhdemallin piirteitä puolestaan ovat nopea eteneminen, haasteellinen sopeutuminen Suomeen, oman paikan etsiminen sekä yhteiskunnassa että perheessä ja kasvu, henkilökohtainen muutos sekä toisen ymmärtäminen. Epävarmuuden sävyttämässä parisuhdemallissa suhde on edennyt nopeasti ja sen toimivuutta pohditaan. Haasteita ovat byrokratian koukerot, puutteellinen kielitaito, taloudelliset ongelmat ja luottamus. Yhteistä pitkille monikulttuurisille avioliitoille on päätös pysyä suhteessa, positiivinen ajattelu ja anteeksianto. (Anglé 2014, 150–154.)

Turismin merkitys nousi keskeiseksi neuvostoajan jälkeisessä Kuubassa ja siihen liittyvä toiminta osoittautui taloudellisesti kannattavaksi. Kuubassa ”turistien pyörittämistä” kuvataan termillä ”jineterismo”, jolle ominaista on turistien ja kuubalaisten välisten kohtaamisten instrumentaalinen luonne. Ilmiö on laajasti tunnettu ja vaikuttaa sekä itse suhteisiin kuubalaisten ja turistien välillä että käsityksiin näistä suhteista. (Simoni 2015, 28–29.) Valerio Simoni (2015, 30) nostaa esiin tärkeän huomion siitä, että Kuubassa jineterismo kytkeytyy kuubalaisten jokapäiväiseen kamppailuun ja on tapa saada osa verrattain rikkaiden länsimaalaisten turistien maahan tuomasta vauraudesta. Toisaalta Simonin Kuubassa tehdyssä kenttätöyssä ilmenee huomioita siitä, että niukkuuden vuoksi myös kuubalaisten välisissä suhteissa vaikuttaa pyrkimys turvata toimeentulo, ja että kuubalaisten näkökulmasta katsottuna eurooppalaiset naiset etsivät aitoa tunneyhteyttä ja rakkautta. Romanttiset suhteet ulkomaalaisten kanssa siis voidaan nähdä myös pyrkimyksenä ”normaaliin”

parisuhteeseen ja elämään, mutta maahanmuuttajastatus voi lopulta asettua näiden toiveiden tielle. (Em. 30–32, 35–36.)

Tutkielmassani tarkastelen suomalais-kuubalaisia ylijarajaisia suhteita peilaten niitä Williamsin havaintoihin ylijarajaisista liitoista ja niiden taustalla vaikuttavista tekijöistä. Oletan, että Suomen ja Kuuban välinen ero vauraudessa ja jinerterismo ilmiönä ovat vaikuttaneet tai vaikuttavat yhä suhteeseen tavalla tai toisella. Lisäksi huomioin Jaana Anglén parisuhdemallit analysoidessani suomalais-kuubalaisten parisuhteiden tarinoita.

3.2 Lahja, vaihto ja vastavuoroisuus

Marcel Maussin ehkä tunnetuin teos on Lahja (1923). Vertaileva tutkielma keskittyy niin kutsuttujen arkaaisten yhteiskuntien sopimusoikeuden ja taloudellisten suoritteiden järjestelmiin ja sen tarkoituksena on selvittää, miten vastaanotetun lahjan takaisinmaksu määräytyy, ja mikä pakottaa takaisinmaksuun. Keskeinen ajatus on, ettei pyyteettömiä suoritteita ole, vaikka ne voidaankin pyrkiä esittämään lahjoina ilman taka-ajatuksia. Maussin mukaan suoritteisiin liittyy aina antamisen, vastaanottamisen ja vastavuoroisuuden velvoitteita, ja velvoitteiden täyttämättä jättäminen voi johtaa epämiellyttäviin seurauksiin. Vaikka tutkielma keskittyykin talous- ja oikeusjärjestelmiin, liikkuu vaihdossa myös esimerkiksi suosionosoituksia ja rituaaleja. (Mauss 2006 [1950], 27–31.) Viittauksen parisuhteeseen Mauss tekee kritisoidessaan Bronislaw Malinowskin näkemystä miehen ja vaimon välisestä lahjasta ”puhtaana lahjana”. Maussin mukaan miehen vaimolleen antamissa lahjoissa onkin kyse vastalahjoista, jotka annetaan vaimon ”seksuaalisten palvelusten” vuoksi. (Em. 122–123.)

Olli Pyyhtinen kirjoittaa teoksessaan *The Gift and its Paradoxes* lahjan olevan sosiaalisten suhteidemme ytimessä niin tiukasti, ettei lahjaa voida ajatella ilman siihen kietoutuvia suhteita (Pyyhtinen 2014, 4–7). Suhteiden merkitys voidaan havaita, kun ajatellaan vaikkapa esineitä, joilla on tunnearvoa. Itse esine ei välttämättä ole kovinkaan ihmeellinen, vaan sen arvo ja merkitys voi koostua siitä, kuka sen on antanut, millaisessa tilanteessa se on saatu tai hankittu tai kenellä se on ollut aikaisemmin. Tältä osin Mauss ja Pyyhtinen vaikuttavat olevan samaa mieltä: lahja on perustavanlaatuisesti sosiaalinen. Kirjassaan Pyyhtinen kuitenkin analysoi lahjaa ja Maussin lahjan paradokseja filosofisesta näkökulmasta.

Pyyhtisen teorian mukaan lahjaan liittyy aina toinen, jolle lahja annetaan tai jolta lahja saadaan. Hän määrittelee lahjan tiukasti sellaiseksi, jonka saamiseen ei ole mitään perustavanlaatuaista oikeutta, vaan päinvastoin ainoa lahjaan liittyvä oikeus on oikeus antaa lahja. Lahja ja vastalahja ovat myös laadullisesti erilaiset, sillä vastalahjaan ei sisälly samaa vapautta olla antamatta lahjaa. Jos taas lahjan antamiseen sisältyy jokin rahallinen korvaus tai vastavuoroisuuden velvoite, ei ole kyse enää lahjasta, vaan vaihdosta. Lisäksi lahjan antamiseen liittyy erottamattomasti jonkin menetys ja uhraus, sillä tämän lahjan määritelmän mukaisesti lahjan antamisella ei voi olettaa saavansa mitään takaisin. Pyyhtinen esittää, että pysyäkseen puhtaana, lahjan ei tulisi sisältyä vaihtoon, vaan ennemminkin rikkoa vaihdon kehä vapauttamalla lahjan saaja vastavuoroisuuden velvoitteesta. (Em. 2014, 15–25.)

Pohdin vastavuoroisuuden, lahjan, velkaa olemisen ja riippuvaisuuden teemoja suomalais-kuubalaisissa suhteissa, joissa taloudellinen epätasa-arvo puolisoitten välillä ja yllirajaiselle suhteelle ominainen toisen osapuolen maahanmuuttajastatus väistämättä ovat läsnä suhteessa. Vertaan, onko aineistossa havaittavissa joko Maussin tai Pyyhtisen lahjaa mukailevia käsityksiä ja analysoin niitä suhteessa haasteisiin.

4 Tutkimuskysymys, aineisto ja menetelmät

Tässä luvussa avaan tutkimuskysymystäni ja kuvailen haastatteluaineistoani sekä sen keruuprosessia. Kerron myös valitsemastani analyysimetodista, narratiivisesta analyysistä. Lisäksi pohdin tutkimukseni eettisyyttä huomioiden aiheen arkaluontoisuuden ja oman asemani osana tutkittavaa ilmiötä.

Tutkimuskysymykseni on, *millaisia ongelmia suomalais-kuubalaisissa parisuhteissa kohdataan ja miten vastavuoroisuuden, lahjan, velan ja riippuvaisuuden teemat ovat läsnä suhteissa ja niiden ongelmassa*. Kysymys ohjasi sekä aineistonkeruuprosessia että metodin valintaa. Metodiksi päätin valita narratiivisen analyysin, koska halusin pystyä tutkimaan suhteiden haasteita suhteessa muihin suhteeseen vaikuttaviin asioihin. Pystyäkseeni hahmottamaan suhteet moniulotteisina kokonaisuuksina, päätin kerätä aineiston kerronnallisten teemahaastattelujen avulla. Tutkielmani on laadullinen ja sen tarkoituksena on lisätä ymmärrystä juuri suomalaisten ja kuubalaisten välisten suhteiden haasteista huomioiden rakenteelliset tekijät, jotka voivat olla haasteiden taustalla.

4.1 Kerronnallinen teemahaastatteluaineisto ja sen keruu

Aineistoni koostuu viidestä itse tekemästani kerronnallisesta teemahaastattelusta. Jaoin sekä suomen- että espanjankielisen haastattelukutsun omalla henkilökohtaisella Facebook-sivullani ja Suomi-Kuuba-seuran Facebook-sivulla. Lumipalloefektin avulla haastattelukutsuni tavoitti myös ihmisiä, jotka eivät seuraa omaa sivuani tai Suomi-Kuuba-seuran sivua. Kriteerinä haastatteluun osallistumiselle oli yhä jatkuva tai jo päättynyt parisuhde suomalaisen ja kuubalaisen välillä, joka on saanut alkunsa suhteen osapuolten vielä asuessa omissa kotimaissaan. Kaikki haastateltavani ovat yli 30-vuotiaita naisia, kaksi heistä kuubalaisia ja kolme suomalaisia. Haastattelut kuubalaisten kanssa tehtiin espanjaksi. Vain naisten haastattelemine ei ollut tietoinen valinta, vaan sain haastattelukutsuuni vastauksia vain naisilta. Haastateltavieni parisuhteista yksi oli jo päättynyt ja neljä pariskuntaa olivat yhdessä haastattelujen teon aikaan. Suhteiden kesto vaihteli kolmesta kuukaudesta seitsemään vuoteen.

Kaikki haastattelut toteutettiin yksityishenkilöiden kodeissa; yksi omassa kodissani, kolme haastateltavien omissa kodeissa ja yksi haastateltavan ystävän kodissa. Haastattelujen paikoista sovittiin jokaisen haastateltavan kanssa erikseen huomioiden käytännön seikat, kuten aikataulut ja sijainti. Kodin valitsemista haastattelupaikaksi perusteltiin ympäristön rauhallisuudella ja halulla puhua henkilökohtaisista asioista ilman ylimääräisiä kuulijoita. Yhtä haastattelua lukuun ottamatta kaikkien haastattelujen aikana paikalla oli myös muita ihmisiä, kuten haastateltavan puoliso, ystävä tai lapsia. Haastattelun tekoon oli kuitenkin varauduttu niin, ettei muita ollut aivan kuuloetäisyydellä ja haastattelujen tekeminen onnistui lähes keskeytyksettä.

Valitsin kerronnallisen teemahaastattelun, koska suhteen haasteiden lisäksi minua kiinnostaa se, miten suhde on saanut alkunsa, kehittynyt ja mahdollisesti päättynyt, ja miten suhteen haasteet ovat muuttuneet ajan myötä. Pyrin esittämään kertomuksia hakevia kysymyksiä, keskeisimpänä niistä pyyntö kertoa haastateltavan oman suomalais-kuubalaisen parisuhteen tarina. Kertomuksia hakevat kysymykset jättävät tilaa kertoa valitusta aiheesta laajasti ja mahdollistavat sen, että haastateltava voi kertoa miten juuri hän on kokenut asian ja saa itse määrittää, mitkä asiat ovat hänen mielestään merkityksellisiä. Kertomuksen keinoin asioita ja tapahtumia voidaan myös suhteuttaa toisiinsa, ja syy-seuraussuhteita voidaan pohtia. Kerronnallisuuden määrä haastatteluissa vaihteli, sillä osa haastateltavista halusi selvästi purkaa enemmän omaa

kokemustaan, kun taas toiset pohtivat mieluummin teemaa yleisemmällä tasolla. Jotkin haastattelut myös muistuttivat enemmän vertaistukea tarjoavaa keskustelua kuin selkeää haastattelua, jolloin tutkijan ja haastateltavan rooleja selkeästi haettiin ja haastettiin. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 157–167.)

Aloitin kaikki haastattelut pyytämällä haastateltavaa kertomaan oman suomalais-kuubalaisen parisuhteensa tarinan omin sanoin, omasta näkökulmastaan. Tarinan aikana en keskeyttänyt tai esittänyt lisäkysymyksiä, vaan pyrin kuuntelemaan ja korkeintaan rohkaisemaan haastateltavaa jatkamaan eleillä ja ilmeillä, kuten nyökkäyksillä ja hymyllä. Tarinan jälkeen esitin lisäkysymyksiä siten, että tartuin ensin tarinan aikana mieleeni nousseisiin asioihin ja vasta sitten kävin läpi haastattelurunkoon suunnittelemani lisäkysymykset. Haastattelurungon pääaiheet olivat suhteen alku, aika etäsuhteessa, kuubalaisen muutto Suomeen ja nykyhetki. Kiinnitin lisäkysymyksissäni erityistä huomiota kunkin vaiheen aikana kohdattuihin ongelmiin. Kaikki haastattelut muotoutuivat haastattelurungosta huolimatta omanlaisikseen ja niissä painottuivat eri teemat sen mukaan, mitä haastateltavat itse pitivät olennaisena parisuhteensa tarinan kannalta ja sen mukaan, millaisia kysymyksiä mieleeni nousi haastattelun aikana haastattelurungon ulkopuolelta.

Nauhoitin kaikki haastattelut, litteroin ne, ja poistin äänitallenteet. Haastattelut olivat kestoltaan vajaasta tunnista kahteen tuntiin ja yhteensä äänitteiden kesto oli noin seitsemän tuntia. Valmista litteroitua aineistoa, josta on selkeyden vuoksi poistettu monta kertaa peräkkäin toistuvia täytesanoja, kertyi sata sivua. Espanjaksi tehdyistä haastatteluista päätin kääntää osia vain, jos tarvitsisin niitä suoriin lainauksiin. Koen, että alkuperäiskielisen aineiston kanssa työskentely on vaivattomampaa, ja saan paremmin kiinni sanojen ja ilmaisujen merkityksistä ja sävyistä, kun en joudu samaan aikaan pohtimaan käännöksen osuvuutta.

4.2 Narratiivinen analyysi metodina

Narratiivisuudella voidaan tarkoittaa joko kertomuksellisuutta tai kerronnallisuutta, joista ensin mainittu viittaa kertomukseen kertomisen lopputuloksena ja jälkimmäinen myös kertomisen prosessiin. Narratiivisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita sekä prosessista että lopputuloksesta. (Heikkinen 2018, 145–146.) Aineiston analyysitavan lisäksi narratiivinen tutkimus voi kuvata myös aineiston luonnetta ja tietämisen tapaa. Oma aineistoani voidaan luonnehtia

narratiiviseksi aineistoksi, jossa on myös lyhytvastauksia. Lyhytvastauksilla tarkoitetaan nimensä mukaisesti lyhyitä vastauksia kysymyksiin koskien esimerkiksi ikää tai kansallisuutta. Narratiivisessa aineistossa puolestaan on kerrontaa, joka voi olla juonellisesti eheää, mutta sen ei välttämättä tarvitse sitä olla. (Heikkinen 2018, 152–153.)

Narratiivisuutta tai kerronnallisuutta on pidetty ihmiselle luontaisena todellisuuden hahmottamisen tapana. Tietämisen muotona narratiivisuus eroaa luonnontieteellisen tutkimuksen tietämisen tavasta, sillä sosiaalinen todellisuus ja fyysinen ja materiaallinen luonto ovat olemassa eri tavoin. Konstruktivistisen ajatuksen mukaisesti tietäminen on ajasta, paikasta ja tarkastelijasta riippuvaa, ja tieto muodostetaan aikaisemman tiedon ja kokemusten perusteella. (Heikkinen 2018, 149–152.) Parisuhteiden tarinoita tutkittaessa tämä on tärkeää monestakin syystä. Tarinassa hahmottuu tiedon muodostuminen parisuhteen alusta nykyhetkeen asti. Myös parisuhteen ”näyttämö” tai paikka, jossa yhteistä elämää on eletty, on ollut suhteen toiselle osapuolelle eri, kuin se paikka, jossa on lapsuudesta asti nähty erilaisia parisuhteen malleja. Lisäksi täytyy pitää mielessä, että parisuhteessa on lähtökohtaisesti useampi osapuoli, mutta aineistossa kunkin parisuhteen tarina tulee kerrotuksi vain toisen osapuolen näkökulmasta.

Hannu Heikkinen kirjoittaa, että kerronnallisista analyysitavoista voidaan Donald Polkinghornen mukaan erotella narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi. Narratiivinen analyysi pyrkii luomaan useista narratiiveista synteessin, jossa ilmenevät aineiston keskeiset teemat. Narratiivien analyysissa taas keskitytään luokittelemaan kertomuksia eri tyyppeihin ja kategorioihin. (Heikkinen 2018 154–155.) Vilma Hänninen puolestaan erittelee teemojen ja käsitteiden kautta jäsentyvää analyysia, jossa aineistosta poimitaan valittuun teemaan liittyviä sanoja tai ilmauksia, ja niitä eritellään suhteessa tarinan muihin tapahtumiin (Hänninen 2018, 174). Käytän tutkielmassani teemojen ja käsitteiden kautta jäsentyvää narratiivista analyysia, jonka avulla luon suomalais-kuubalaisen suhteen tyyppitarinat riippuvaisuutta ja riippumattomuutta kuvaavan jatkumon ääripäistä.

Aloitin analyysin lukemalla aineiston muutaman kerran läpi, jotta aineisto tuli tutuksi. Seuraavaksi merkitsin korostusväreillä aineistosta ne kohdat, joissa kerrottiin suhteen haasteista, suhteen vahvuuksista, suhteen taustasta tai vastavuoroisuuden, velan ja riippuvaisuuden teemoista. Taulukoin mainitut haasteet sen mukaan, oliko haastateltava suomalainen vai kuubalainen. Taulukoituani haasteet, ryhdyin erittelemään haasteita suhteessa parisuhteen tarinan muihin osiin

saadakseni käsityksen haasteiden syistä, seurauksista ja vaikutuksista parisuhteeseen. Koostin myös kaikista tarinoista yksinkertaiset juonikaaviot, joihin merkitsin suhteen taustatekijöitä, suhteen alun, etäsuhdevaiheen, Suomeen muuttamisen ja nykyhetken. Merkitsin kuhunkin vaiheeseen siihen liitetyt haasteet ja vahvuudet. Taustatekijöistä olennaisimpia ovat suhteen osapuolten kumppanin kotimaan tuntemus, taloudellinen asema ja sukupuoli. Juonikaavioiden avulla koostin tyyppitarinat, joissa ilmenevät ne tekijät, jotka liittyvät vahvan riippuvaisuuden ääripäätä kuvaavan suhteen tarinaan ja riippumattomuuden ääripäätä kuvaavan suhteen tarinaan.

4.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkielmani aihe on lähtökohtaisesti arkaluontoinen. Parisuhteen ongelmat ovat itsessään henkilökohtaisia ja monelle kipeitä, joten niistä keskustellessa on oltava hienotunteinen. Tältä kannalta oma asemani myöskin suomalais-kuubalaisessa parisuhteessa elävänä on osoittautunut lähes välttämättömäksi työkaluksi. Monessa keskustelussa on käynyt ilmi jaettu kokemus siitä, ettei aiheesta voi puhua muille, kuin sellaisille, jotka ymmärtävät omakohtaisesti mistä suomalais-kuubalaisessa suhteessa on kyse. Eräs haastateltavista ilmaisi tämän sanoen, että suhteita ymmärtääkseen pitää tuntea Kuuban sielunmaisemaa. Kuubassa viettämäni aika, siellä käymäni keskustelut ja espanjan kielen taitoni osaltaan kavensivat kuilua itseni ja kuubalaisten haastateltavieni välillä. Toisaalta oma asemani on myös tuonut haasteita, erityisesti koska suomalais-kuubalaisia suhteita on Suomessa suhteellisen vähän ja monet tuntevat tai tietävät toisensa. Tämä vaikutti haastateltavien valintaan siten, että rajasin itselleni läheisimmät haastateltaviksi soveltuvat henkilöt mahdollisten haastateltavien ulkopuolelle. (Tutkijan positiosta ja kulttuurieroista Rastas 2005.) Lisäksi noudatin aineiston anonymisoinnissa erityistä tarkkuutta. Poistin sekä suorat että epäsuorat tunnisteet ja pohdin tarkoin suorien lainausten käyttöä ja suhteiden yksityiskohtaista kuvailua. Toisaalta minun on säilytettävä niin tarkat kuvaukset esimerkiksi suhteiden haasteista, kuin anonymisoinnin puitteissa voin, koska muuten aineiston tutkimusarvo laskee, enkä pysty vastaamaan tutkimuskysymykseeni. (Kuula 2011, 77–79.)

Tutkielmani on laadullinen, eikä sen tuloksia ole tarkoitus yleistää koskemaan kaikkia suomalais-kuubalaisia parisuhteita, vaan lisätä ymmärrystä niistä suuremmista linjoista, joita voidaan nähdä parisuhteiden haasteiden taustalla (yleistettävyydestä ks. Alasuutari 2011). Aiheeni sivuaa kuubalaisia vähemmistöryhmänä Suomessa, jineterismo-ilmiötä ja ylijalaisia avioliittoja, jotka

voidaan asettaa erityisen tarkkailun alaisiksi ja jotka voidaan tuomita jyrkemmin kuin ”normaaleina” nähdyt avioliitot (Williams 2012, 30). Näin ollen minun täytyy varoa vahvistamasta negatiivisia stereotyyppioita, mutta jinetterismo ilmiönä kietoutuu suomalais-kuubalaisten suhteiden haasteisiin niin, ettei teeman käsittelemättä jättäminenkaan ole vaihtoehto (Kuula 2011, 93, 142).

Haastateltaville on kerrottu tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta sekä suullisesti että kirjallisesti, heille on annettu mahdollisuus esittää kysymyksiä ja heiltä on pyydetty kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Kirjallisessa informoinnissa on kerrottu aineiston käsittelystä ja sen säilytysajasta, ja haastateltaville on kerrottu, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen voi myös perua koska tahansa ilman selityksiä. (Kuula 2011, 74–76, 83–84.) Haastattelukutsu ja suostumuslomake ovat tutkielman liitteissä sekä suomeksi että espanjaksi (liite 2).

5 Suomalais-kuubalaisten suhteiden moninaiset ongelmat, yhdessä pitävä kipinä sekä lahja ja vastavuoroisuus

Tässä luvussa esittelen tutkielmani tuloksia. Aloitan käymällä läpi millaisia ongelmia haastateltavien suomalais-kuubalaisissa parisuhteissa on, mitä niiden taustalla on ja miten ne vaikuttavat suhteeseen. Lisäksi osoitan miten lahjan, velan ja vastavuoroisuuden teemojen voidaan nähdä olevan läsnä suomalais-kuubalaisissa yllirajaisissa suhteissa.

5.1 Suhteiden ongelmat ja vahvuudet

Koska tutkielmani lähtökohtaisesti keskittyy suhteiden ongelmiin, on aineistossa runsaasti ongelmien kuvauksia, niiden syiden pohdintaa ja niiden vertailua ”tavallisten” suhteiden ongelmiin. Sekä suomalaisten että kuubalaisten haastateltavien mainitsemia ongelmia ovat ennakkokäsitykset suomalais-kuubalaisista pareista, kielimuuri ja kommunikaation vaikeus etäsuhdeaikana, byrokratian hankaluus, hitaus ja kallis hinta, yhteisen ”tavallisen” parisuhdehistorian puute, pakon edessä naimisiin meno ja mustasukkaisuus. Myös talouteen liittyviä haasteita pohditaan paljon, esimerkiksi kulujen jakamista, tasapainoilua Suomen kulujen ja Kuubaan lähetettävän rahan välillä, ja avoimen keskustelun vaikeutta. Suhteen kuubalaisen osapuolen riippuvaisuus suomalaisesta puoliosasta on taustalla monissa haasteissa. Riippuvaisuus kietoutuu talouteen, kieleen, sosiaalisiin suhteisiin ja tavallisiin arjen hankaluuksiin.

Ennakoasenteet ilmenevät kerrottaessa halusta osoittaa ihmisten oletukset suhteen lyhyestä kestosta ja taloudellisesta epätasa-arvosta vääriksi. Kaikki haastateltavat tunnistavat jinerismon ilmiön, ja siihen liittyvät ajatukset kuubalaisten taloudellisen hyödyn tavoittelusta, mutta kukaan ei heti tunnustanut pitävänsä ilmiötä niinkään suhteen sisäisenä haasteena. Oman suhteen erilaisuutta perustellaan vetoamalla erityiseen tunneyhteyteen ja vetovoimaan pariskunnan välillä ja siihen, että monissa suhteissa suomalainen osapuoli oli ollut aktiivisempi suhteen syvenemisen edistämässä ja päätöksen tekemisessä Suomeen muuttamisesta. Lisäksi kaikissa haastatteluissa painotetaan sitä, ettei suhteen kumpikaan osapuoli aktiivisesti etsinyt parisuhdetta parin tavatessa, vaan jopa päinvastoin, parisuhdetta ei haluttu. Tämä korostaa voimakkaan tunteen merkitystä suhteen muodostumisessa ja pienentää mielikuvaa rationaalisesta ja tarkoitushakuisesta parisuhteen ja kumppanin etsinnästä.

Kielimuuri ja yhteydenpidon vaikeus tuovat suhteeseen haasteita sekä pariskunnan keskinäisen kommunikoinnin että kuubalaisen osapuolen Suomeen sopeutumisen kannalta. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta pariskunnat eivät olleet keskustelleet odotuksistaan ja toiveistaan suhteen tulevaisuutta ajatellen. Osittain tämän kerrotaan johtuvan siitä, että ajatellaan muutenkin, että on katsottava matkan varrella mihin suhde johtaa ja kuinka kauan se kestää. Toisaalta alun kommunikaatio on useilla pareilla ollut elekielen ja sanakirjan varassa, eikä oletettavasti ole mahdollistanut kovinkaan syvällisiä keskusteluja. Lisäksi yhteydenpito Kuubaan parien tapaamisten aikoina on ollut erittäin haasteellista kalliiden puhelujen ja Kuubassa hitaan, kalliin ja huonosti käytettävissä olevan internetin vuoksi. Kielimuuri myös vaikeuttaa kuubalaisen toimimista Suomessa, sillä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kuubalaiset haastateltavat tai suomalaisten haastateltavien kuubalaiset puoliset eivät puhu kovinkaan hyvää englantia. Monet suomalaisista ovat opetelleet espanjaa, mutta kertovat kokevansa, että ovat keskusteluissa usein alakynnessä toisen puhuessa äidinkieltään.

Byrokratian hankaluus värittää enemmän tai vähemmän kaikkia tarinoita. ”Tavallista” seurustelua suhteen alussa ei ole juuri lainkaan, koska edes samassa maassa oleminen edellyttää toisen osapuolen muuttoa. Kaksi pareista oli pohtinut mahdollisuutta viettää yhteiselämää Kuubassa, mutta ajatus oli hylätty nopeasti. Lupaprosessien nopeudesta sekä Suomessa että Kuubassa on vaihtelevia kokemuksia, mutta yhtä kaikki jokainen haastateltava kuvaa prosessia kalliiksi ja henkisesti raskaaksi. Prosessin hitaus lisää kuubalaisen osapuolen riippuvaisuutta suomalaisesta

kumppanistaan ja estää yhteiskuntaan integroitumisen. Kaksi haastateltavista ilmaisee suoraan, ettei olisi halunnut mennä naimisiin lainkaan, eikä varsinkaan niin nopeasti. Pareilla ei kuitenkaan ole muita vaihtoehtoja yhteisen elämän aloittamiselle. Erityisen suuria tunteita itse naimisiinmeno ei herätä kahdessa haastateltavista. Yhden haastateltavan kohdalla naimisiinmeno ei onnistunut yhden puuttuvan paperin vuoksi, jota ei enää ollut mahdollista saada kuubalaisen ollessa Suomessa. Siinä missä kuvaukset lupahakemuksista kuvaavat byrokratian jäykkyyttä Suomessa, viimeisin esimerkki koskee byrokratian armottomuutta sekä Suomessa että Kuubassa. Jatkuvan papereiden ja hakemusten tekemisen koetaan varjostaneen suhteen alkua niin paljon, ettei vaikeina aikoina ole mahdollista muistella parempia yhteisiä aikoja, joiden avulla jaksaa jatkaa.

Kuuba joko omana kotimaana tai puolison kotimaana nähdään erityisiä haasteita tuovana elementtinä. Tämä liittyy tietenkin kieleen ja ilmastoon, mutta suureksi tekijäksi koetaan Kuuban erityisyys.

”-- Kuuba on täysin erilainen maa, kuin kaikki muut maat nykyään, ja on kuin tulisit Kuusta ja laskeutuisit Maahan. Millään, mitä olet tehnyt Kuubassa, ei ole merkitystä, papereilla, opinnoilla, törmäät byrokraattiseen ongelmaan, koska niitä ei tunnusteta, Kuubaa ei tunnusteta, koska Kuuba ei toimi minkään muun maan lakien mukaan. -- Maamme poliittinen tilanne vaikuttaa paljon, olemme täysin alakynnessä jopa siinä miten toimii pankkikortti, tili, mitä ovat verot. -- Olet kuin lapsi, joka aloittaa esikoulussa.” Kuubalainen nainen (1)

Perustavanlaatuisina pidettyjen tietojen ja taitojen puute asettaa kuubalaiset haavoittuvaiseen asemaan, puoliosastaan riippuvaisiksi. Suomalaisen puolison osalta tämä johtaa siihen, että puoliso kokee olevansa asioiden hoitaja tai maahanmuuttovirkailija. Suomalaiset haastateltavat suhtautuvat yhtäältä ymmärtäväisesti puolisonsa asemaan, mutta toisaalta he kertovat myös, että puolisoa on ajoittain vaikeaa kunnioittaa ja he toivovat puolisonsa suoriutuvan paremmin ja osoittavan oma-aloitteisuutta. Suomalaiset haastatellut kuvaavat puolisoidensa olevan kuin lapsia ja kuubalaiset puolestaan ovat kokeneet olleensa Suomessa ainakin alkuvaiheessa kuin lapsia. Maahanmuuttajastatuksella olevan kuubalaisen aseman ja juuri Kuubasta Suomeen tulemisen vaikutukset suhteelle ovat ilmeisiä.

Talouteen liittyviä haasteita ei nosteta haastatteluissa kovinkaan tärkeiksi tekijöiksi suhteessa, mutta niiden olemassaolo on selvästi taustalla monissa haasteissa. Yhdessäkin pariskunnista kumpikaan osapuoli ei ole työtön, vaan kaikki ovat joko töissä, yrittäjiä tai vanhempainvapaalla. Se hetki, kun suhteen kuubalainen osapuoli on alkanut saada omaa rahaa joko kotoutumisrahan tai palkkatulon muodossa, määrittyy kautta linjan merkittäväksi helpotukseksi. Niissä suhteissa, joissa Kuubaan lähetetään rahaa, kerrotaan rahalähetysten olevan kuubalaisen vastuulla. Taloudellinen vastuu jakautuu eri tavoin. Suurimmassa osassa suhteita kulut jaetetaan ja jakoon ollaan suhteellisen tyytyväisiä, vaikka tiedetään, että suomalainen osapuoli kantaa suuremman vastuun. Toisaalta suomalaiset haastateltavat kertovat, että heidän puolisonsa todennäköisesti ajattelevat kulujen jakautuvan tasan, vaikka näin ei ole. Tämä kertoo osaltaan talousasioista puhumisen vaikeudesta, joka on yksi mainituista haasteista.

Vain yksi haastateltava kertoi hyvin eri tavalla jaetusta taloudellisesta vastuusta. Tässä parisuhteessa kuubalainen käy töissä ja käyttää palkkansa omiin ostoksiinsa ja perheensä auttamiseen, kun taas suomalainen puoliso huolehtii kaikista asuinkustannuksista ja muista kuluista. Raha on tässä suhteessa suurempi riitojen aiheuttaja kuin muissa suhteissa. Haastateltava kertoo toistuvista riidoista, joissa suomalainen syyttää kuubalaista siivellä elämisestä, mutta taipuu kuitenkin aina kantamaan taloudellisen vastuun. Kuubalainen osapuoli ei kuitenkaan koe olevansa riippuvainen puolisostaan, vaan korostaa itsenäisyyttään. Myös suomalaisten haastateltavien tarinoissa korostuu kuubalaisten halu osoittaa muille, ja ehkä myös itselleen, että he pärjäävät Suomessa. Tämä on ymmärrettävää suomalais-kuubalaisiin suhteisiin liitettyjen ennakkokäsitysten valossa.

Eriyisen mielenkiintoinen ilmiö nousee esiin sosiaalisista suhteista puhuttaessa. Suomalaiset kertovat pariskunnan osapuolten erillisten sosiaalisten elämien aiheuttavan paljon kitkaa ja olevan teema, johon ei tunnu löytyvän keskustelemalla ratkaisua. He puhuvat myös sosiaalisesta eristäytymisestä tai syrjään jäämisestä, kun parin molemmille osapuolille osoitettuja kutsuja ei enää tule. Kielimuuri vaikuttaa siihen, keiden kanssa on luontevaa viettää aikaa ja siihen, millaisiin tapahtumiin osallistutaan. Lisäksi suomalaiset kertovat ilmiöstä, jossa suomalaisten ja kuubalaisten viettäessä yhdessä aikaa, kerääntyvät kuubalaiset miehet omaan porukkaansa ja suomalaiset naiset jäävät keskenään. Kuubalaiset haastateltavat taas näkevät erilliset sosiaaliset elämät hyvänä ja toivottavana asiana ja kertovat jopa pyrkivänsä pitämään kuubalaiset kaveripiirinsä erossa

parisuhteestaan. Tätä perustellaan kulttuurien erilaisuudella eli sillä, ettei suomalainen puoliso voi ymmärtää kuubalaisten tapaa olla yhdessä. Puolison läsnäolon kuubalaisten joukossa pelätään aiheuttavan yhteenottoja ja huoli niistä johtaa siihen, että kuubalaisten on varottava sanojaan.

Monien suhteiden ongelmaksi mainittu mustasukkaisuus ja sukupuoli kietoutuvat eriytyneisiin sosiaalisiin elämiin. Luonnollisesti se, ettei tiedä keitä puolison ystävät ovat ja kenen kanssa puolisollla on tapana viettää aikaa, aiheuttaa suhteissa epävarmuutta ja mustasukkaisuutta. Samalla tunnistetaan kuubalainen sukupuolittunut jako, jossa koti on naisen aluetta ja katu miehen. Kuubalaista kulttuuria kuvaillaan sovinnostiseksi ja kuubalaisten käsityksiä uskollisuudesta ja parisuhteen merkityksellisyydestä erilaisiksi kuin suomalaisten. Sovinistisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä juuri kadun ja kodin sukupuolittunutta jakoa ja eriytynyttä sosiaalista elämää, jossa nainen ei ole tervetullut mukaan, kun miehet lähtevät ulos.

Koska neljä viidestä haastateltavasta oli haastatteluhetkellä edelleen jatkuvassa suhteessa, on selvää, että suhteissa on myös suhdetta ylläpitäviä hyviä puolia. Nämä samat hyvät puolet ovat läsnä myös jo päätyneen parisuhteen tarinassa. Puhetta hyvistä puolista on kuitenkin vain vähän. Tämä johtuu varmasti siitä, että tutkimuskysymyksen johdattelee keskittymään suhteen ongelmiin, mutta osin myös siitä, että vahvuuksien sanallistaminen on hankalaa. Suhdetta koossapitäviksi tekijöiksi mainitaan taloudellinen turvallisuus, yhteinen päätös suhteen eteen työskentelystä, kemia ja vetovoima, kipinä, rakastuminen ja se, että puoliso on suhteen ongelmista huolimatta ”hyvä tyyppi”. Romanttinen rakkaus ja kipinä nousevat esiin vain suomalaisten haastateltavien puheessa. Tämä on yllättävää, sillä esimerkiksi Nadine Fernandezin (2019, 6) tutkimuksessa juuri kuubalaiset korostivat romanttisen rakkauden osaa ja vähättelivät suhteen taloudellista merkitystä. Kaksi suomalaista naista myös pitää yhtenä puolison erityisenä piirteenä juuri kuubalaisuutta, eikä haluaisi välttämättä olla suhteessa suomalaisen miehen kanssa.

5.2 Saataessa pyyteetön, annettaessa vastalahjan vaativa lahja

Lahjan, velan ja vastavuoroisuuden teemat ovat läsnä suomalais-kuubalaisten suhteiden tarinoissa neuvotteluna vastuusta. Ne eivät ilmene puheena rahasta tai taloudesta, vaan kietoutuvat maahanmuuttajan heikomman aseman huomiointiin ja odotuksiin, joita suhteelle asetetaan. Velkaa olemisesta ja vastavuoroisuudesta suoraan kysyttäessä niiden olemassaolo suhteessa kielletään,

mikä kieli siitä, etteivät ne sovi ajatukseen parisuhteesta, jonka kantava voima on romanttinen rakkaus.

Pohdittaessa lahjaa parisuhteissa, on pakko kysyä, kuka on antanut ja mitä. Antaako suomalainen kuubalaiselle lahjan tarjotessaan mahdollisuuden elämään Euroopassa? Antaako kuubalainen suomalaiselle lahjan jättäessään kotimaansa ja muuttaessaan lähes toiselle puolelle maapalloa? Millaista vastavuoroisuutta suhteessa on, kun samanaikaisesti toinen osapuoli on voimakkaasti riippuvainen puolisoistaan?

Epäilemättä muutto Kuubasta Suomeen voidaan nähdä sekä suhteen eteen annettuna lahjana että henkilökohtaisena uhrauksena. Samoin taloudellinen ja psyykinen panostus suhteen eteen voidaan nähdä sekä lahjana että henkilökohtaisena uhrauksena. Korkeat panokset molempien osapuolten puolesta luovat siteen, joka mukailee Maussin (2006, 28) ajatusta siitä, että lahja vaatii aina vastalahjan. Toisaalta voidaan myös pohtia, kuka lopulta on tehnyt päätöksen kuubalaisen Suomeen tulemisesta.

”Hänen pitää ymmärtää, että jos tulen maahan, jossa en tunne ketään, en puhu kieltä, en pysty [osallistumaan kustannuksiin]. Se tuntui pahalta, vaikka hän sanoi ymmärtävänsä, mutta en pitänyt siitä, että hän sanoi minulle, että elän täällä ilmaiseksi. Jos hän halusi, että tulen Suomeen, hänen on pitänyt ymmärtää myös seuraukset. Hän kerran sanoi minulle, että tulin Suomeen koska halusin, ja minä vastasin: ’Mitä? Miten olisin voinut tulla Suomeen koska halusin, kun matkaa varten pitää olla rahaa.’” Kuubalainen nainen (2)

Yllä olevassa lainauksessa hahmottuu dynamiikka vastuun ottamisesta ja päätöksen teosta. On totta, ettei kuubalainen yksin voi päättää muuttaa Suomeen. On toisaalta myös totta, ettei suomalainen voi väkisin tuoda kuubalaista Suomeen. Riitatilanteissa, kuten yllä olevassa otteessa, vastuu päätöksestä siirretään pois itseltä ja oma teko, oli se sitten puolison tuominen Suomeen tai Suomeen tuleminen, asettuu lahjan asemaan. Lahja vaatii vastalahjan, joka voi olla esimerkiksi kuubalaisen osalta panostaminen Suomeen kotoutumiseen ja taloudellisen panoksen tuominen perheeseen tai parisuhteen hoitaminen ja suomalaisen osalta käytännön apu Suomessa tai taloudellisen vastuun kantaminen.

Jos taas lahjan antamista ajatellaan Pyyhtisen (2014, 17, 25) pohdinnan mukaisesti pyyteettömänä uhrauksena, ei sen antajalla ole syytä odottaa vastalahjaa.

”Tietyllä tapaa minähän olen sen tänne raahannut ja kyllä hän osaa sitä käyttää hyväkseen.”

Suomalainen nainen (1)

Yllä olevassa lainauksessa suomalainen nainen ottaa vastuun siitä, että on aktiivisesti halunnut tuoda kuubalaisen puolisonsa Suomeen. Hyväksi käyttämisellä hän tarkoittaa sitä, että hänen puolisonsa vetoaa yhtäältä siihen, ettei hänellä ole velvollisuutta vastalahjan antamiseen, eli suomalaisen puolisonsa toiveiden ja odotusten mukaan toimimiseen, koska tämä on halunnut hänet tuoda. Toisaalta hän viittaa siihen, että kuubalainen puoliso myös velvoittaa suomalaisen puolisonsa auttamaan Suomessa, koska kuubalaisen tänne tuominen on ikään kuin lupaus huolenpidosta.

Pyyteettömyyden, vastavuoroisuuden ja velkaa olemisen ajatuksia näytetään hyödynnettävän joustavasti, ja ne ovat läsnä suhteiden dynamiikassa, vaikkei niistä suoraan kysyttäessä halutakaan puhua. Lienee selvää, että ihmissuhteilta ylipäänsä odotetaan jonkin asteista vastavuoroisuutta, mutta suomalais-kuubalaisissa suhteissa vastavuoroisuus ei ole vain sitä, että molemmat antavat ja saavat. Näennäisen yksinkertainen vastavuoroisuus saa uusia ulottuvuuksia, kun erilaiset kulttuuriset ja henkilökohtaiset toiveet ja odotukset yhdistetään puolisoitten taloudelliseen epätasa-arvoon ja maahanmuuttajan epävarmaan ja riippuvaiseen asemaan Suomessa. Lahjan kannalta näyttää siltä, että suomalais-kuubalaisissa suhteissa toinen voidaan nähdä pyyteettömän lahjan antajana, mutta omat lahjat vaativat aina vastalahjan.

6 Suomalais-kuubalaisten parisuhteiden tyyppitarinat

Haastateltavieni parisuhteiden tarinoiden perusteella olen tehnyt kaksi synteesiä. Nämä tyyppitarinat ilmentävät ääripäitä janalla, joka kuvaa maahanmuuttajan statukseen liittyvää riippuvaisuutta ja sen ristiriitaa tai ristiriidattomuutta parisuhteelle asetettujen odotusten ja oletusten kanssa. Tarinoiden tarkastelupisteitä ovat taustatekijät, suhteen alku ja etäsuhde, muutto Suomeen ja nykyhetki.

6.1 Riippuvaisuuden ja odotusten ristiriitaa kuvaava ääripää

Ristiriitaa kuvaavaa ääripäätä edustavassa suhteessa suhteen kummallakaan osapuolella ei ole syvällistä tuntemusta toisen kotimaasta tai kulttuurista. Erilaiset mielikuvat, stereotypiat ja varoitukset ovat osana prosessissa, jossa toiseen tutustutaan. Suomalainen nainen on taloudellisesti suhteellisen vakaassa tilanteessa ja kuubalainen mies tulee Kuuban mittapuulla toimeen kohtalaisen hyvin.

Pari tapaa suomalaisen ollessa lomalla Kuubassa. Suhteen alku on intensiivinen, mutta sen ajatellaan olevan vain lomaromanssi. Yhteydenpitoa kuitenkin jatketaan suomalaisen palattua Suomeen. Yhteydenpito on haastavaa kielimuurin ja teknologisten vaikeuksien vuoksi, mikä aiheuttaa epävarmuutta ja riitoja. Suomalainen lähtee uudelleen Kuubaan, mikä tarkoittaa käytännössä sitoutumista suhteeseen. Päätetään yrittää yhteiselämää Suomessa. Päätös pistää käyntiin kalliin ja vaikean viisumiprosessin. Ensimmäinen hakemus hylätään, minkä vuoksi pari päättää mennä naimisiin. Tämä vaatii taas uusien hakemusten täyttämistä ja papereiden hankkimista.

Naimisiinmenon jälkeen viisumi myönnetään ja kuubalaisen saavuttua Suomeen haetaan oleskelulupaa. Kuubalaisen oman rahan, tekemisen ja kontaktien puute hiertää pariskunnan välejä, koska kuubalainen on riippuvainen puolisostaan, ja puoliso puolestaan väsy vastuun kantamiseen ja asioiden hoitamiseen. Oleskeluluvan saaminen ja kotoutumisrahan maksaminen helpottavat tilannetta hieman. Kielikurssien ja työn myötä kuubalaisen sosiaalinen piiri laajenee, mutta suomalainen puoliso jää sen ulkopuolelle. Kuuba on koko ajan läsnä kuubalaisen elämässä puhelimen välityksellä. Erilliset sosiaaliset elämät ja jatkuva puhelimen käyttö aiheuttavat riitoja ja luottamuspulaa. Suomalainen kokee saaneensa ennemminkin teinin kuin tasavertaisen kumppanin luokseen.

Haasteita ei onnistuta ratkaisemaan ja elämältä tunnutaan haluttavan eri asioita. Keskusteluyhteys ei toimi. Suomalainen kokee jäävänsä yksin parisuhteen haasteiden kanssa, eikä kuubalaisella tunnu olevan halua tehdä töitä parisuhteen eteen. On pidettävä kiinni ajatuksesta, että oma parisuhde on erilainen kuin muut suomalais-kuubalaiset suhteet, mutta samalla kuitenkin molemmat tahoillaan varautuvat väistämättömältä vaikuttavaan eroon.

6.2 Riippuvaisuuden ja odotusten ristiriidattomuutta kuvaava ääripää

Ristiriidatonta ääripäätä edustavassa suhteessa suhteen molemmilla osapuolilla on jonkin verran tietoa kumppaninsa kotimaasta ja kulttuurista, ja molemmat ovat tahoillaan matkustelleet. Suomalais-kuubalaisiin suhteisiin liitetystä stereotypioista ollaan tietoisia ja niitä vastustetaan yhdessä. Sekä suomalainen mies että kuubalainen nainen ovat tahoillaan taloudellisesti hyvin toimeentulevia.

Pari tapaa suomalaisen ollessa lomalla Kuubassa. Suhteen alku on intensiivinen ja pian on jo selvää, että kyseessä on enemmän kuin lomaromanssi. Päätetään, että kuubalainen tulee käymään Suomessa. Yhteydenpito etäsuhdevaiheessa on haastavaa kielimuurin ja teknologisten vaikeuksien vuoksi, mikä aiheuttaa epävarmuutta ja riitoja. Viisumiprosessi on hidas ja pari keskustelee mahdollisuudesta viettää aikaa yhdessä Kuubassa. Ajatus kuitenkin hylätään.

Viisumin tultua kuubalainen pääsee Suomeen ja pariskunta päättää mennä naimisiin, minkä jälkeen haetaan oleskelulupaa. Odotusaikana kuubalainen osapuoli osallistuu järjestöjen järjestämille kielikursseille. Oman rahan, tekemisen ja kontaktien puute turhauttaa ja riippuvaisuus aiheuttaa syyllisyyden tunnetta. Oleskeluluvan saaminen ja kotoutumisrahan maksaminen helpottavat tilannetta hieman. Kuubalainen alkaa viihtyä paremmin Suomessa. Taloudellinen tilanne on tiukka, mikä aiheuttaa stressiä, mutta menoista keskustellaan ja päätetään yhdessä. Molemmilla on omat sosiaaliset piirinsä, jotka keskittyvät työpaikalle ja kouluun, mutta kotona puhalletaan yhteen hiileen. Pariskunta päättää yrittää saada lapsen ja lapsen synnyttyä nainen jää kotiin.

Lapsen syntymä on lisännyt perheyhteyttä ja pariskunta suhtautuu luottavaisesti yhteiseen tulevaisuuteen. Tiukka taloudellinen tilanne kiristää välejä, mutta on selvää, että ensin ajatellaan yhteistä perhettä. Parisuhteen haasteista pystytään keskustelemaan vaihtelevalla menestyksellä. Huolimatta ennakkoluuloista, joista pariskunta on kärsinyt, molemmat näkevät suhteen erilaisena kuin muut suomalais-kuubalaiset suhteet.

6.3 Sukupuolittuneet odotukset ja riippuvaisuus ristiriidassa tai sopusoinnussa

Ylirajaisten suomalais-kuubalaisten parisuhteiden tyyppitarinoissa havainnollistuvat aineistosta erittelemieni taustatekijöiden merkitykset suhteelle. Tarkastelemiani taustatekijöitä ovat puolison

kotimaan ja kulttuurin tuntemus, osapuolten taloudellinen tilanne ja sukupuoli, joista tässä keskityn sukupuoleen.

Sukupuoli vaikuttaa kietoutuvan niin oleellisesti suomalais-kuubalaisten suhteiden dynamiikkaan ja haasteisiin, että olen sisällyttänyt sen myös tyyppitarinoihin. Taloudellisesti epätasa-arvoinen asema, erilliset sosiaaliset elämät ja riippuvaisuus suomalaisesta puolisoista vaikuttavat aiheuttavan enemmän kitkaa niissä suhteissa, joissa suomalainen osapuoli on nainen ja kuubalainen osapuoli on mies. Riippuvaisuus suomalaisesta naisesta voi olla kova kolaus kuubalaiselle miehelle, jonka vastuulla kuubalaisen normin mukaisesti on materiaallinen huolenpito, ja jonka alueena on perinteisen jaon mukaan pidetty ”katua” (Härkönen 2014, 137–138, 17–18). Suomalainen nainen puolestaan voi odottaa emotionaalisesti laadukasta intiimiä suhdetta, jossa keskeistä on molemminpuolinen luottamus, arvostus ja yhteiset arvot (Kontula 2016, 13, 18–19). Valerio Simonin (2015, 36) havainnon mukaisesti voidaan ajatella, että normaalina nähdyn romanttiseen rakkauteen perustuvan suhteen ylläpitäminen osoittautuikin Suomessa haastavaksi, koska puolisojen odotukset ovat erilaiset ja kuubalainen mies on itselleen vieraassa riippuvaisessa asemassa. Suhteissa, joissa nainen on kuubalainen ja mies suomalainen tunnutaan solahtavan helpommin perinteistä katu ja koti -jakoa vastaaviin rooleihin, jolloin sukupuolittuneet odotukset ja maahanmuuttajan statukseen liittyvä riippuvaisuus eivät ole ristiriidassa. Riippuvaisuus ei näin määriy välttämättä edes riippuvaisuudeksi, vaan asioiden normaaliksi tilaksi.

Tyyppitarinoista ristiriidattomuuden ääripäätä kuvaava suhde asettuu Jaana Anglén (2014) parisuhdemalleista voimaantuneen suhteen parisuhdemalliin niin suhteen nopean etenemisen ja haasteellisen Suomeen sopeutumisen kuin maahan muuttaneen puolison tapojen ja patriarkaalisien järjestyksen noudattamisen osalta. Voimaantuneelle suhteelle tyypillistä on suhteen vahvistuminen haasteiden jälkeen ja yhteinen kamppailu suhteen eteen. Ristiriitaisuuden ääripäätä kuvaava tyyppitarina puolestaan mukailee epävarmuuden sävyttämää parisuhdemallia. Tämän mallin piirteitä ovat nopea avioituminen, byrokratian rasittavuus, luottamusongelmat, suomalaisen väsyminen puolisonsa asioiden hoitamiseen ja suhteen toimivuuden pohdinta. (Em. 150–152.) Koska Anglén mallit perustuvat hänen omaan haastattelututkimukseensa, ei niitä oletettavasti ole tarkoitettu laajempaan monikulttuuristen suhteiden luokitteluun. Sekä koostamani tyyppitarinat että haastateltavien kertomat tarinat kuitenkin asettuvat hämmästyttävän hyvin eri

parisuhdemalleihin. Tässä en kuitenkaan analysoi yksittäisiä tarinoita ensisijaisesti haastateltavien anonymiteetin takaamiseksi.

7 Yhteenveto, johtopäätökset ja pohdintaa tutkielman rajoitteista

Etsin kandidaatintutkielmassani vastauksia kysymyksiini siitä, millaisia ongelmia suomalais-kuubalaisissa parisuhteissa on ja miten lahjan, velan ja vastavuoroisuuden teemat ovat läsnä suhteissa ja niiden ongelmassa. Vastatakseni kysymyksiini tartuin keräämääni kerronnalliseen teemahaastatteluaineistoon narratiivisen analyysin keinoin. Suomalais-kuubalaisten parisuhteiden ongelmat liittyvät suhteen ylirajaisuuteen sekä Suomen ja Kuuban kulttuuristen kontekstien piirteisiin. Ongelmia kärjistävinä tai lieventävinä tekijöinä tunnustetaan myös omat ja kumppanin henkilökohtaiset ominaisuudet ja luonteenpiirteet, mutta niiden käsittely jää tämän tutkielman ulkopuolelle. Teen yhteenvetoon tutkielmani tuloksista ja esittelen johtopäätökseni. Lopuksi pohdin tutkielman rajoitteita ja jatkotutkimusmahdollisuuksia.

7.1 Yhteenveto ja johtopäätökset

Ylirajaisiin suhteisiin yleisesti liittyvä maahanmuuttajastatuksella asuinmaassa olevan heikompi asema on läsnä myös suomalais-kuubalaisissa suhteissa. Kuubaa pidetään sekä suomalaisten että kuubalaisten puheessa kuitenkin erityisen haastavana lähtömaana. Suhteen ylirajaisuuden tuottama riippuvaisuus korostuu kuubalaisten puutteellisiksi kokemien tietojen ja taitojen vuoksi. Näitä puutteellisia tietoja ja taitoja ovat esimerkiksi englannin kielen taito ja ymmärrys talouteen ja pankkitoimintaan liittyvistä asioista. Riippuvaisuus kuormittaa suhdetta sekä kuubalaisten että suomalaisten kokemusten mukaan. Byrokraattiset prosessit varjostavat suhteiden alkutaipaleita. Tämä koetaan erityisen raskaana, koska vaikeuksia kohdattaessa ei saada voimaa suhteen alun ja ”parempien aikojen” muistelusta.

Ylirajaisiin suhteisiin liittyvä piirre on myös suhteiden tarkastelu kriittisemmin, kuin asuinmaassa ”normaaleiksi” määriteltujen suhteiden tarkastelu. Kun asuinmaan ja suhteen toisen osapuolen lähtömaan välillä on suuri ero vauraudessa, astuu kuvaan pohdinta suhteen avulla saavutettavasta laskelmoidusta hyödystä. Suomalais-kuubalaisissa suhteissa tähän kietoutuu vielä kaikkien haastateltavien tunnistama ja paljon tutkittu jineterismo-ilmiö. Suomalaiset naiset puhuvat ilmiötä vastaan erityisesti korostamalla romanttista rakkautta, kipinää ja kemiaa suhteen kantavana

voimana. Kuubalaiset naiset eivät korostaneet romanttisen rakkauden merkitystä, vaan alleviivasivat sitä, että pystyisivät olemaan tyytyväisiä elämäänsä myös ilman puolisonsa henkistä tukea ja että he valitsevat suhteessa olemisen. He olivat tietoisia taloudellisesta riippuvaisuudesta, mutta merkitykselliseksi nousi henkinen itsenäisyys ja pärjääminen.

Kulttuurisesti rakentuneissa parisuhdeodotuksissa on eroja. Suomessa parisuhteelta odotetaan nimenomaan henkistä läheisyyttä ja intiimiyttä. Kuubassa puolestaan on matrifokaalisuuden pitkä perinne ja miehen tarjoamalla taloudellisella tuella on suuri arvo parisuhdetta tavoiteltaessa. Suomalais-kuubalaisissa suhteissa, joissa nainen on taloudellisesti jossain määrin riippuvainen miehestä, vaikuttaa olevan vähemmän ristiriitoja, kuin niissä suhteissa, joissa mies on taloudellisesti heikommassa asemassa. Sukupuolittuneet ja kulttuuriset odotukset kietoutuvat myös sosiaaliseen elämään liittyviin ongelmiin. Suomalaiset naiset kokevat eriytyneet sosiaaliset elämät ja pariskunnan yhteisen sosiaalisen elämän puutteen ongelmiksi, kun taas kuubalaiset naiset pitävät niitä normaaleina ja jopa toivottavina asioina. Perinteinen karibialainen jako naisen hallitsemaan kotiin ja miehelle kuuluvaan katuun näyttää aiheuttavan ristiriitoja suhteessa, jossa suomalainen nainen ei tyydy tähän jakoon.

Lahjan, velan ja vastavuoroisuuden teemoissa yhdistyvät sekä ylirajaisen suhteen tuottama epätasa-arvo suhteen osapuolten välillä että Suomen ja Kuuban parisuhteita koskevat erilaiset kulttuuriset normit. Etenkin velkaa oleminen istuu huonosti parisuhteeseen, jonka merkittäväksi tekijäksi koetaan romanttinen rakkaus. Tämä ilmenee siinä, että kysyessäni velkaa olemisesta ei yksikään haastateltavista myöntänyt velkaa olemisen teeman olevan läsnä suhteessa. Ihmissuhteilta odotetaan kuitenkin aina vastavuoroisuutta, joka on Kuubassa sukupuolittunutta. Suomalais-kuubalaisissa suhteissa voidaan ajatella molempien osapuolten tehneen panostuksia ja uhrauksia suhteen eteen. Sekä panostuksia että uhrauksia voidaan ajatella lahjoina, jotka voidaan tulkita joko vastalahjaa vaativina tai pyyteettöminä. Huolimatta uhrauksista ja suhteeseen panostamisesta, suhteissa ollaan kuitenkin ylirajaisuuden vuoksi tilanteessa, jossa kuubalainen osapuoli on heikommassa asemassa. Selvää on, että suhteen molemmilta osapuolilta on vaadittu panostusta, jotta yhteiselämä Suomessa on voitu aloittaa. Kun todellisuus ei vastaa odotuksia, etsitään ristiriitatilanteessa omalle kannalle kuitenkin oikeutusta vetoamalla siihen, miten suhteen toinen osapuoli on toiminut vapaasta tahdostaan, siis pyyteettömästi. Tällöin voidaan todeta, ettei olla

mitään velkaa puolisolle. Vaarana on kuitenkin vastavuoroisuuden odotteen toteutumatta jääminen.

”Kyllä mä luulen, että tää on yks haastavimpia kulttuureja mitä saattoi itselleen valita.”

Suomalainen nainen (2)

Yllä oleva lainaus on suomalaisen naisen summaus suomalais-kuubalaisista suhteista. Suomalais-kuubalaisista suhteista keskusteltaessa käy selväksi, että haastateltavat ovat pohtineet paljon juuri suomalais-kuubalaisten suhteiden ongelmia ja niiden syitä. Suhteet ja niiden ongelmat mielletään erilaisiksi kuin ”normaalit”, eli tässä tapauksessa suomalaisten väliset suhteet ja niiden ongelmat. Lisäksi suomalais-kuubalaisten suhteiden ajatellaan olevan erityisiä myös monikulttuuristen suhteiden joukossa juuri Suomen ja Kuuban kontekstien vuoksi. Sekä suomalaiset että kuubalaiset naiset puhuvat Suomen ja Kuuban piirteistä ja eroista, jotka aiheuttavat ongelmia. Toisaalta suhteiden ”normaaleja” piirteitä korostetaan puheella rakkaudesta ja suhteessa olemisen valitsemisesta. ”Kuubalaisuudesta” ja ”suomalaisuudesta” löydetään myös hyviä ja arvostettuja piirteitä.

Vastavuoroisuudesta neuvottelua käydään haastavassa tilanteessa, jossa toinen on heikommassa asemassa ja jossa sukupuolittuneet odotukset eivät välttämättä toteudu. Suhteen tulevalle kehitykselle nähdään karkeasti kaksi vaihtoehtoa. Joko kuubalainen osapuoli sopeutuu Suomeen, suhteen osapuolten välinen epätasa-arvo ja riippuvaisuus vähenee ja suhde kehittyy yhteisen sitoutumisen avulla vahvemmaksi, tai suhde päättyy väistämättä, koska jo olemassa olevia ongelmia ei kyetä ratkaisemaan puuttuvien yhteisten arvojen tai ristiriitaisten sukupuolittuneiden odotusten vuoksi.

7.2 Tutkielman rajoitteet ja mahdollinen jatkotutkimus

Tutkielmani tarkoituksena ei ole tehdä yleistettävissä olevia johtopäätöksiä kaikista suomalais-kuubalaisista suhteista, vaan lisätä ymmärrystä minulle henkilökohtaisesti tutusta ilmiöstä. Me ihmiset olemme paljon muutakin kuin kulttuurimme edustajia, eikä ole hedelmällistä tehdä oletuksia suomalaisista tai kuubalaisista yhtenäisinä joukkoina. Tutkielmassani olen pyrkinyt pohtimaan niitä historiallisia kehityskulkuja sekä sosiaalisia ja kulttuurisia konteksteja, jotka ovat

vaikuttaneet haastattelemiini henkilöihin ja joiden merkityksiä suomalais-kuubalaiselle parisuhteelle olen halunnut tutkia. On selvää, ettei tutkielmani kata kaikkia niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat suhteisiin, niiden osapuoliin ja niiden ongelmiin.

Kuten aineiston kuvailussa kerron, kaikki haastateltavani ovat naisia. Kaipaamani miesnäkökulma jäi siis puuttumaan kokonaan. Käsitteet sukupuolittuneista odotuksista voisivat näyttäytyä aivan toisenlaisina, jos haastattelisin miehiä. Uskon, että oma sukupuoleni, kansalaisuuteni ja asemani kuubalaisen miehen puolisona on vaikuttanut siihen, ketkä ovat vastanneet haastattelukutsuuni. Lisäksi tutkielmani aihe on voinut tuntua helpommin lähestyttävältä naisten mielestä. Suomalaisia naisia haastatellessani esiin nousi vahvasti kokemus siitä, ettei suomalais-kuubalaisesta parisuhteesta voi puhua kuin sellaisen kanssa, joka ymmärtää omakohtaisesti mistä on kyse. Kuubalaisia naisia haastatellessani keskeiseksi nousi ymmärrys siitä, millaista elämä Kuubassa on ja sukupuoli, joka yhdisti meitä. Kuubalaista miestä parisuhteen ongelmista haastatellessa olisin siis pahimmillaan voinut näyttäytyä ”vastapuolen” edustajana. Lisäksi on huomattava, että tutkimus koskee vain heterosuhteita.

Koska tutkielmassa yhdistyvät monet suuremmat teemat, kuten ylirajainen avioliitto, monikulttuuriset parisuhteet Suomessa, Suomen ja Kuuban erityiset kontekstit sekä vastavuoroisuus ja velkaa oleminen parisuhteessa, ei ole ollut mahdollista käsitellä kaikkea syvällisesti. Kaivatun miesnäkökulman lisäksi jatkotutkimuksessa voisi keskittyä esimerkiksi vastavuoroisuuden toteutumiseen parisuhteissa, joissa on rakenteellista epätasa-arvoa. Koska sukupuoli ja sukupuolittuneet odotukset nousevat vahvasti esiin aineistossa, voisi olla mielenkiintoista tutkia vastaavia teemoja muissa kuin heterosuhteissa.

Yhtä lukuun ottamatta haastateltavien parisuhteet jatkuivat yhä haastatteluhetkellä. Näin ollen ero ei noussut kovinkaan paljoa esiin. Ero ylirajaisessa suhteessa saattaa tarkoittaa myös maahanmuuttajaosapuolen oleskeluluvan menettämistä, mikäli muita perusteita luvan myöntämiselle ei ole. Eron päättäneet suomalais-kuubalaiset suhteet, tai ylipäänsä eron merkitys ja punnitseminen ylirajaisessa suhteessa olisi mielestäni tärkeä tutkimuskohde, sillä eron mahdolliset seuraukset asettavat ylirajaisen suhteen osapuolet selvästi erilaiseen asemaan, kuin ei-ylirajaisen suhteen osapuolet.

Lähteet

Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino

Anglé, Jaana (2014) Maahanmuuttajan puolisona Suomessa. Narratiivinen tutkimus kestävästä monikulttuurisista avioliitoista. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino

Cabezas, Amalia L. (2004) Between Love and Money. Sex, Tourism and Citizenship in Cuba and the Dominican Republic. Signs 29:4, 987-1015. <https://doi.org/10.1086/382627>

Charsley, Katharine (2012) Transnational Marriage. Teoksessa Katharine Charsley (toim.) Transnational Marriage. New Perspectives from Europe and Beyond. London and New York: Routledge, 3-22

Fernandez, Nadine T. (2019) Tourist brides and migrant grooms. Cuban-Danish couples and family reunification policies. Journal of Ethnic and Migration Studies. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1547025>

Hamilton, Carrie (2012) Sexual Revolutions in Cuba. Passion, Politics and Memory. Chapel Hill: The University of North Carolina Press

Heikkinen, Hannu L. T. (2018) Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 145-160

Helsingin Sanomat 16.1.2020 Rahan takia. <https://www.hs.fi/elama/art-2000006373216.html>
Luettu 27.3.2020

Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 157-184

Hänninen, Vilma (2002) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Juvenes Print

Hänninen, Vilma (2018) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 161-179

Härkönen, Heidi (2014) "To Not Die Alone". Kinship, Love and Life cycle in Contemporary Havana, Cuba. Helsinki: Unigrafia

Härkönen, Heidi (2018) Money, Love and Fragile Reciprocity in Contemporary Havana, Cuba. *The Journal of Latin American and Caribbean Anthropology* 24:2, 370-387 <https://doi.org/10.1111/jlca.12367>

Kiiski, Jouko (2006) *Rajallinen rakkaus. Suomalaisten teologien käsitykset parisuhteesta*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus

Kontula, Osmo (2016) *Lemmen paula. Seksuaalinen hyvinvointi parisuhdeonnan avaimena*. Helsinki: Väestöliitto

Kuula, Arja (2011) *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino

Maksimainen, Jaana (2010) *Parisuhde ja ero. Sosiologinen analyysi terapeuttisesta ymmärryksestä*. Helsinki: Yliopistopaino

Mauss, Marcel (2006) *Lahja. Vaihdannan muodot ja periaatteet arkaaisissa yhteiskunnissa*. Ranskan ja englannin kielistä suomentaneet Jouko Nurmiainen ja Jyrki Hakapää. Helsinki: Tutkijaliitto. Ranskankielinen alkuteos *Essai sur le don 1950*

Pykkänen, Anu (2012) *Vaihtoehto avioliitolle*. Tampere: Vastapaino

Pyhtinen, Olli (2014) *The gift and its Paradoxes. Beyond Mauss*. Farnham: Ashgate

Rastas, Anna (2005) *Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa*. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 64-84

Safa, Helen (2005) *The Matrifocal Family and Patriarchal Ideology in Cuba and the Caribbean*. *Journal of Latin American Anthropology* 10:2, 314-338 <https://doi.org/10.1525/jlca.2005.10.2.314>

Simoni, Valerio (2013) *Intimate stereotypes. The Vicissitudes of Being Caliente in Touristic Cuba*. *Civilisations* 62, 181-198 <https://doi.org/10.4000/civilisations.3320>

Simoni, Valerio (2015) *Intimacy and Belonging in Cuban Tourism and Migration*. *The Cambridge Journal of Anthropology* 33:2, 26-41 <https://doi.org/10.3167/ca.2015.330204>

Williams, Lucy (2012) *Transnational Marriage Migration and Marriage Migration. An Overview*. Teoksessa Katharine Charsley (toim.) *Transnational Marriage. New Perspectives from Europe and Beyond*. London and New York: Routledge, 23-40

Liitteet

Liite 1: Espanjasta suomeksi käännetyt lainaukset alkuperäiskielellä

”-- Kuuba on täysin erilainen maa, kuin kaikki muut maat nykyään, ja on kuin tulisit Kuusta ja laskeutuisit Maahan. Millään, mitä olet tehnyt Kuubassa, ei ole merkitystä, papereilla, opinnoilla, törmäät byrokraattiseen ongelmaan, koska niitä ei tunnusteta, Kuubaa ei tunnusteta, koska Kuuba ei toimi minkään muun maan lakien mukaan. -- Maamme poliittinen tilanne vaikuttaa paljon, olemme täysin alakynnessä jopa siinä miten toimii pankkikortti, tili, mitä ovat verot. -- Olet kuin lapsi, joka aloittaa esikoulussa.” Kuubalainen nainen (1)

”-- Cuba es un país totalmente diferente a lo que se vive el mundo hoy y es como que vienes de la luna aterrizar en la tierra. Nada de lo que has hecho en Cuba importa, que tengas todos los papeles, cuantos estudios tengas, te presentas con el problema burocrático, porque no se reconocen, Cuba no tiene reconocimiento porque no se rige por leyes de ninguna parte. – La condición política de nuestro país influye mucho, estamos en desventaja totalmente hasta para saber como funciona el uso de una tarjeta, una cuenta en el banco, que cosa son los impuestos. – Eres como un niño que empieza desde preescolar.” Mujer cubana (1)

”Hänen pitää ymmärtää, että jos tulen maahan, jossa en tunne ketään, en puhu kieltä, en pysty [osallistumaan kustannuksiin]. Se tuntui pahalta, vaikka hän sanoi ymmärtävänsä, mutta en pitänyt siitä, että hän sanoi minulle, että elän täällä ilmaiseksi. Jos hän halusi, että tulen Suomeen, hänen on pitänyt ymmärtää myös seuraukset. Hän kerran sanoi minulle, että tulen Suomeen koska halusin, ja minä vastasin: ‘Mitä? Miten olisin voinut tulla Suomeen koska halusin, kun matkaa varten pitää olla rahaa.’” Kuubalainen nainen (2)

”Tiene que entender que si yo voy a ir a un país donde no conozco a nadie, no hablo el idioma, entonces no puedo [cubrir los gastos]. Me sentía muy mal por ese lado, aunque él me decía ‘yo entiendo’ pero no me gustaba que él me sacara esas cosas que ‘tú aquí vives gratis’. Si él quiso que yo viniera aquí entonces tenía que saber las consecuencias. Una vez me dijo que yo vine a Finlandia porque quise y yo:’ ¿Cómo? Como voy a venir porque yo quiero si había que tener dinero para el pasaje.’” Mujer cubana (2)

Liite 2: Haastattelukutsu ja suostumuslomake suomeksi ja espanjaksi

Tiedote kandidaatin tutkielmasta ja suostumus tutkimukseen osallistumisesta
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma, sosiaaliantropologian opintosuunta
Tampereen yliopisto, 29.11.2019

Olen Tampereen yliopiston opiskelija yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelmassa, sosiaaliantropologian opintosuunnassa. Teen kandidaatin tutkielmaa aiheesta: suomalais-kuubalaisten pariskuntien parisuhteessaan kohtaamat haasteet. Kerään tutkielmaani varten aineistoa haastattelemalla sekä kuubalaisia, jotka ovat olleet tai ovat edelleen suhteessa suomalaisen kanssa, että suomalaisia, jotka ovat olleet tai ovat edelleen suhteessa kuubalaisen kanssa. Kriteerinä haastatteluun soveltuvuudelle on se, että suhde on alkanut Kuubassa ja yhteiselämää on jossakin vaiheessa suhdetta eletty Suomessa. Pariskunnan molempien osapuolten ei tarvitse osallistua haastatteluun, mutta jos molemmat haluavat osallistua, haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina. Haastattelut voidaan toteuttaa suomeksi tai espanjaksi.

Kandidaatintutkielmaa ohjaa yliopistonlehtori Ritva Nätkin. Haastattelut litteroidaan ja anonymisoidaan niin, ettei haastateltavan henkilöllisyys selviä litteroidusta aineistosta eikä valmiista tutkielmasta. Anonymisoitua aineistoa voidaan käyttää myös pro gradu -tutkielmassa. Haastateltavien henkilötiedot poistetaan viimeistään 31.3.2020. Anonymisoitu aineisto poistetaan viimeistään 31.12.2025.

YHTEYSTIETONI OVAT

Taru Cruz
taru.cruz@tuni.fi

TUTKIMUKSEN ESITTELY

Tutkielmani tarkoitus on selvittää millaisia haasteita suomalais-kuubalaiset pariskunnat, joiden suhde on alkanut Kuubassa, kohtaavat suhteensa aikana. Olen kiinnostunut siitä, miten suhteen haasteista tai ongelmista puhutaan ja siitä, miten suhteen alun olosuhteet, eli esimerkiksi välimatka, taloudelliset tekijät, maahanmuuttosäädökset ja kulttuurierot ovat mahdollisesti vaikuttaneet suhteeseen ja sen haasteisiin. Keskityn haastateltavien henkilöiden omiin kokemuksiin. Haastatteluissa haastateltavat pääsevät kertomaan itse parisuhteensa tarinan omasta näkökulmastaan. Otathan yhteyttä, jos olet kiinnostunut tutkimukseen osallistumisesta.

INFORMOINTI HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ

Olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa yllä kuvatusta tutkimuksesta ja mahdollisuuden esittää siitä kysymyksiä.

Olen saanut tiedon, että aineistoa (esim. nauhoitettua haastatteluani) käsitellään seuraavasti:

1. Aineiston salassapito turvataan niin, että aineistoa käsittelevä opiskelija allekirjoittaa tämän suostumuksen ja hänen on siten suojattava aineisto ulkopuolisilta, eikä hänellä ole oikeutta kertoa kenellekään tutkimuskohteen / haastateltavan henkilökohtaisia tietoja.
2. Tutkimusraportissa (kandidaatin tutkielma) henkilökohtaiset tietoni muokataan muotoon, jossa nimeni, asuinpaikkakuntani, työpaikkani tai muut tunnistamisen mahdollistavat tiedot eivät käy ilmi.
3. Tutkielmaa tekevän opiskelijan lisäksi aineistoa tarkastelevat tarvittaessa vain tutkielman ohjaaja sekä muut tutkielmaseminaariin osallistuvat opiskelijat. Tällöinkin varmistetaan, että osallistujien identiteetti on suojattu (videomateriaalin kanssa pitää pyytää lupa käyttää tutkimustarkoituksiin, datasessioihin yms., joissa videokuvaa saa näyttää).
4. Kandidaatin tutkielmaa varten kerättyä aineistoa voidaan käyttää myös opiskelijan pro gradu -tutkielmassa.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä milloin tahansa syytä ilmoittamatta ja pyytää, että mahdollisesti jo nauhoitettu tai muuten tallennettu aineisto tuhotaan.

Tutkimukseen osallistuvien henkilötietojen käsittelyperusteena on Euroopan unionin tietosuojasetuksen mukaisesti yleistä etua koskeva tehtävä. Henkilötietoja ei luovuteta ulkomaille eikä tässä mainitsemattomille tahoille. Henkilötietoja säilyttää tutkimuksen tekijä vain tutkimuksen käynnissä olon ajan. Henkilötiedot tuhotaan, kun aineisto on kerätty.

Tutkimukseen osallistuvalla on oikeus pyytää tutkimuksen toteuttajalta itseään koskevia henkilötietoja sekä oikeus pyytää kyseisten tietojen oikaisemista tai poistamista ja käsittelyn rajoittamista tai vastustaa käsittelyä sekä oikeutta siirtää tiedot järjestelmästä toiseen. Tutkimukseen osallistuvalla on oikeus tehdä valitus valvovalle viranomaiselle. Henkilötietoja ei käytetä automaattisessa päätöksenteossa.

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISEEN

Osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti. Olen saanut tietoa tutkimuksesta kirjallisesti, ja minulle on annettu mahdollisuus keskustella ja esittää kysymyksiä tutkimukseen liittyvistä asioista.

Tutkimuksen alussa kerätään henkilötietoja kuten nimi, ammatti, sähköpostiosoite ja asuinpaikka. Aineiston anonymisointi toteutetaan niin, ettei minua voi tunnistaa aineistosta ja anonymisoinnin jälkeen henkilötiedot poistetaan tutkijan tiedostoista.

Antamiani tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimusaineistoa ei luovuteta arkistoitavaksi tutkielman valmistumisen jälkeen.

_____ Suostun yllä kuvattuun tutkimukseen ja siihen, että haastatteluni tallennetaan ja sen jälkeen litteroidaan eli muutetaan tekstimuotoon.

_____ Minua on informoitu Euroopan unionin tietosuoja-asetuksen (2016/679) mukaisesta henkilötietojen käsittelystä ja sen perusteista koskien yllä kuvattua tutkimusta.

Päivämäärä _____

_____

Haasteltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

_____

Tutkielman tekijän allekirjoitus ja nimenselvennys

Soy estudiante en la Universidad de Tampere en la carrera de Ciencias Sociales en la rama de Antropología Social. Estoy haciendo el Trabajo de Fin de Grado sobre los desafíos con los que se enfrentan las parejas formadas por una persona finlandesa y una persona cubana. Para mi estudio realizo entrevistas con personas cubanas que están o en algún momento han estado en una relación con una persona finlandesa y con personas finlandesas que están o en algún momento han estado en una relación con una persona cubana. Para ser una persona adecuada para la entrevista la relación debe de haber empezado en Cuba y la pareja debe de haber vivido juntos en Finlandia en algún momento. No es necesario que ambas personas de la pareja participen en las entrevistas, pero si las dos personas quieren participar, las entrevistas serán realizadas individualmente. Las entrevistas se pueden realizar en finés o en español.

El Trabajo de Fin de Grado es supervisado por la profesora Ritva Nätkin. Las entrevistas serán convertidas en texto y anonimadas de tal forma que la identidad de la persona entrevistada no se puede deducir ni del material ni del trabajo finalizado. El material anonimado puede ser utilizada también en mi Trabajo de Fin de Máster. Los datos personales de las personas entrevistadas serán eliminados no posterior al 31 de marzo del 2020. El material anonimado será eliminado completamente no posterior al 31 de diciembre del 2025.

MIS DATOS DE CONTACTO

Taru Cruz
taru.cruz@tuni.fi

PRESENTACIÓN DEL ESTUDIO

El objetivo de mi estudio es averiguar a qué tipos de desafíos se enfrentan las parejas, cuya relación ha empezado en Cuba. Me interesa cómo se habla de los desafíos y problemas, y cómo las circunstancias como la distancia, la situación económica, regulaciones migratorias y diferencias culturales, han afectado la relación. Me concentro en las experiencias personales de los entrevistados. En las entrevistas los entrevistados pueden contar la historia de su relación desde su propio punto de vista. Por favor contáctame si te interesa participar en el estudio.

INFORME SOBRE EL USO DE LOS DATOS PERSONALES

He recibido información escrita y oral sobre el estudio descrito y he tenido la oportunidad de hacer preguntas sobre el estudio.

Me han informado de que el material (por ejemplo, mi entrevista grabada) será tratado de la forma siguiente:

1. El estudiante procesando el material firma este trato de consentimiento y debe proteger el material de personas ajenas, y no tiene derecho de contarle a nadie los datos personales de la persona entrevistada. El secreto de los datos personales y del material se asegura de esta forma.
2. En el Trabajo de Fin de Grado mis datos personales serán trabajados de tal forma que mi nombre, lugar de residencia, lugar de trabajo u otros datos personales, con los que me podrían identificar, no están en el estudio finalizado.
3. Además del estudiante realizando el estudio el material será examinado solo por el profesor o la profesora supervisando el estudio y otros estudiantes del seminario, si es necesario. En este caso la anonimidad del entrevistado será protegida (en caso de video hay que pedir consentimiento para usar el material en estudios, sesiones de data etcétera donde el video se puede utilizar).
4. El material coleccionado para el Trabajo de Fin de Carrera se puede utilizar también en el Trabajo de Fin de Máster del estudiante.

Entiendo que participación en el estudio es completamente voluntario y puedo retirar mi consentimiento en cualquier momento sin tener que expresar mi motivo, y puedo pedir que el material producido será eliminado.

La justificación del tratamiento de los datos personales de las personas participando en el estudio es una tarea de interés público según el reglamento general de protección de datos de la Unión Europea. Los datos personales no serán entregados al extranjero ni a otras instancias no mencionadas aquí. La persona que realiza el estudio solo guardará los datos personales durante la realización del estudio. Los datos personales serán eliminados, cuando se ha recolectado el material.

La persona que participa en el estudio tiene derecho de pedirle a la persona realizando el estudio sus propios datos personales y el derecho de pedir que dichos datos sean rectificados o eliminados, pedir que el tratamiento de los datos sea restringido, derecho de oponerse al tratamiento de los datos y al derecho de mover los datos de un sistema a otro. La persona que participa en el estudio tiene el derecho de hacer una reclamación a la autoridad supervisora. Los datos personales no serán usados en la toma de decisiones automática.

CONSENTIMIENTO A LA PARTICIPACION EN EL ESTUDIO

Participo en el estudio voluntariamente. He recibido información sobre el estudio en forma escrita y me han dado la oportunidad de conversar y hacer preguntas sobre las cosas relacionadas con el estudio.

Al principio del estudio datos personales como nombre, profesión, dirección de correo electrónico y lugar de residencia serán recolectados. El material será anonimizado de tal forma que no me pueden reconocer del material y después los datos personales serán eliminados de los archivos de la persona realizando el estudio.

Toda la información que doy será tratada de forma confidencial. El material no será entregado para archivarlo después de la finalización del estudio.

_____ Doy mi consentimiento para el estudio descrito arriba y para la grabación de la entrevista y la conversión de la grabación en texto.

_____ He sido informado sobre el uso de los datos personales y sus justificaciones según el reglamento general de protección de datos de la Unión Europea (2016/679) en el caso del estudio descrito arriba.

Fecha _____

_____

Firma y nombre del entrevistado

_____

Firma y nombre de la persona realizando el estudio